

НАША НІВА

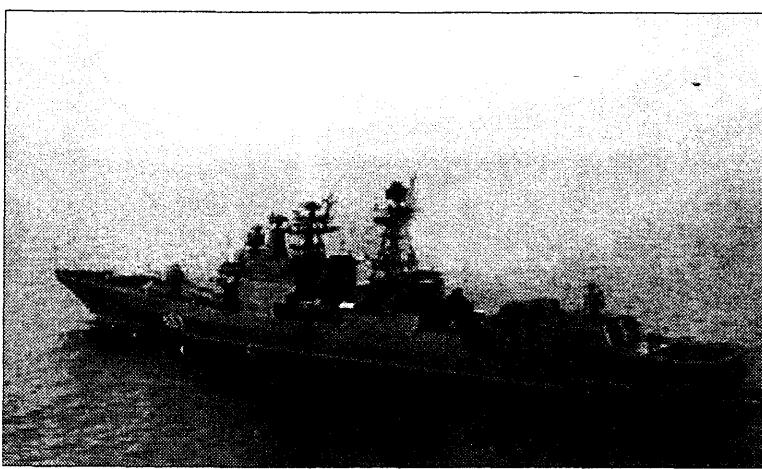
ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пяцідзелкі. №34 (191) 21 жніўня 2000 г.

ШКАДА РАСЕІ

Цэлы тыдзень съвет сачыў за жудаснай трагедыяй расейскіх маракоў, сярод якіх было і два нашых суродзічы. Прывода зноў паказала людзям сваю моц, нягледзячы ні на якія дасягненныя науки. А яшчэ мы зноў пабачылі, чым ёсьць Расея і ейная магутнасць.

Працяг на старонцы 5

ЛЁС КЛЯСЫКА

Сёлета 10 ліпеня споўнілася 100 гадоў беларускаму мастаку Пётру Сергіевічу. У Беларусі гэты юбілей прайшоў амаль незаўважна. Затое годна адзначылі яго ў Літве і ў Польшчы. Выставы, круглыя сталы, пошукуі твораў, а найперш — непадробная цікавасць да асобы мастака і да ягонае спадчыны — вось адрозныя рысы гэтага годнасці. Гэтак павінна быць.

Амаль усё сваё жыццё Сергіевіч пражыў у Вільні. У беларускай Вільні, як ён яе разумеў.

У 1919 годзе ў ягоныя руки патрапіла газета «Kurier Wilecki» з інфармацыяй пра адраджэнне Віленскага ўніверситету з мастакім факультэтам. Малады Сергіевіч тады, падпрацоўваючы ад выпадку да выпадку, наведваў то пачатковую школу малявання Монтвіла, то Вольную школу малюнку ў жывапісу літоўскага мастака Варнаса.

У 1920 годзе Сергіевіч сабаў стос малюнкаў і акварэлі

ды зь імі папраставаў да Рушчыца. Славуты мэтар, прафэсар Фэрдынанд Рушчыц, быў рады любому вучню. У тых гадах атрымліваў мастаку адукцыю мала хто хацеў. Разгледзеўшы практиканты дзеяцюка, прафэсар уважліва агледзеў і яго самога. Пасылья чаго набыў адзін зь ягоных малюнкаў — эскіз муроў старога ўніверситету...

З таго часу Сергіевіч стаў неадлучы ад Вільні. Больш за тое, па вайне ён стаў заслужаным дзеячом мастацтва Літвы і нават кароткі час ачольваў

літоўскі Саюз мастакоў. Прытым праз усё жыццё захаваў сваю беларускасць. Беларусі прысьвяціў ён усю сваю творчасць. І гаварыў заўсёды пабеларуску.

Дзіве добрыя выставы мастака роўна ў дзень ягонага нараджэння адкрыліся ў Вільні.

Была выдадзеная невялічкая брашурка. Было багата гледачоў, былі кветкі на магіле й каля мэмарыяльнай табліцы на ягоным дому.

Працяг на старонцы 5

РЭСТАРАЦЫЯ «ДЗІКАЕ

ПАЛЯВАНЬНЕ»

Зьміцер Бартосік

Ёсьць такі мілы віленскі анекдот. Мужчына нападпітку заходзіць у краму і звяртаецца да прадавачкі: «Аш норю... Аш норю, блін... Аш норю... трупту... трупту... да мать твою!»

Тая яму адказвае: «Говоріте по-жадайсту по-рускі». «Э не, — адказвае мужык, — я трідцать лет слушаю ваш рускі, а вот теперъ вы мой літоўскі послушаць!»

Неяк я ўвасобіў гэты анекдот у жыццё, дакладна разыграў сцэнку ў адным менскім Макдональдсе, напэўна, самай «рускай» забягалаўцы нашай сталіцы. Толькі заміж «аш норю» была тая самая славутая «філіжанка кавы», усё астатніе засталося, як у показцы. И фраза «паслухайце маю беларус-

ку» дакладна легла ў патрэбны мне кантэкст. Дзяўчушка ў фірмовай кепачы кіху ўзьбіткалася «за свой рускі», але з філіягічнай задачаю справілася пасьпяхова.

Колькі пасылья ў падобных сътуациях я пераконваўся, што беларускія слова больш грунтоўна гучыць і запамінаецца тымі, хто нас абслугоўвае, калі вымаўляеца не як штодзённы подзывіг, нібы «апошнія слова перад расстралам», а з прыязнаю ўсімешкай. Нібы ў пачыверджаньне гэтаму нядыўна вычытаў у Івана Базава наступныя думкі:

«Прыгнёт пры ўсіх яго злыбідах мае ў адну прывілею: ён робіць народы вясёлымі. Там, дзе арэна палітычнага й духоўнага жыцця ўзята пад замок, дзе няма ўмоваў хутка стаць бага-

тых і славалюбныя натуры ня маюць прасторы для дзеянасці, грамада растрачває свае сілы на высьвітленне асабістых адносін і плёткі, а ўзхечай і весялосці шукае ўзнадзіць у звычайных, маленькіх і танных жыццёвых радасцях. У заняволеных народу выпрацоўваецца свая філязофія, якай прымірае іх з жыццём. Асобны чалавек, трапіўшы ў няўчешнасць, часта сканчае куляю ў скроню альбо пятлёю на пышу. Заняволены ж народ, хоць будзе ён у становішчы безнадежным, самагубствам ніколі не сканчае: ён ёсьць, п'е й робіць дзяцей. І весяліцца.

Наколькі ж высновы балгарскага клясіка, што апісваў свой народ пад самым жорсткім яром, не дапасоўваюцца да нашай сёньняшніх сътуаций! Мы ямо, п'ем і робім дзяцей. Але

ХТО ЗА ПРАУДУ?

У беларускай палітыцы быцдам бы шмат чаго робіцца і ў той час як я робіцца нічога.

Хто кіне пальчатку Лукашэнку ў наступным годзе? Верагодна, Калякін ад камуністаў. Гайдукевіч ад ліберал-дэмакратаў. Чыгір ад дэмакратаў. И Пазняк. З кім Лукашэнка хоча сустрэцца ў другім туры? Адназначна, з Пазняком, і зробіць ўсё, каб гэта сталася. Пазняк, здаецца таксама. Вынік другога туру ў такім разе будзе — 80:20 пры поўным здавальненні бакоў.

Хто ж мае найбольш шандау перамагчы Лукашэнку? Хіба што Гайдукевіч. Наўрымсьлівы, порсткі, цыгансты. Чаму ж не

Чыгір? Во Чыгір з усіх беларускіх літаратуры найбольш любіць Петrusa Brouku (сам прызнаўся ў леташнім інтэрв'ю «НН»), а такіх да выбараў не дапускаюць — за кон прыроды.

Пазняк любіць Геніюш і Выкава. Лукашэнка — Шамякіна. Калякін беларускай літаратуры не вывучаў. Гайдукевіч — Каараткевіча. Лукашэнка з усіх самы хіты: любіць тых, хто пад рукою. Аляксандар Рыгоравіч любіць Івана Пятровіча. Іван Пятровіч таксама любіць Аляксандра Рыгоравіча. Вось табе і мільн галасоў у кішэні.

Працяг на старонцы 2

Сялі жыта, а зьбіраем нараду

Кіраўнік Гомельскай вобласці Мікалай Вайцянкоў гразіць чынавенству «грунтоўнай чысткай кадраў», калі сътуацыя з уборкай застанецца крэтычная. На 17 жніўня ў вобласці сярэдняя ўраджайнасць збожжа на мініяльна складае 20 ц з гектару — як на пачатку 80-х. Але толькі намінальна. Гэта і ёсьць галоўным, на што нара��аў М. Вайцянкоў — кіраўніцтва практична кожнага раёну самавольна скараціла плошчы ўборкі. Так, калі засяна на Гомельшчыне было 392,5 тысячи гектараў, дык збожжа зьбіраюць толькі з 336 тысячаў га. Што гэта значыць? Значыць, ёсьць палеткі, дзе ўраджай настолькі нізкі, што няма чаго касіць. Дык, калі на палеры вымалываўся больш-менш высокія лічбы ўраджайнасці і каб хапіла паліва сабраць ураджай на лепшых палетках, гэтыя проста выкрайслілі з разылкай. Якія ж тады памеры проста прыпісак, калі можна вось гэта адным махам сёму частку збажыны скасаваць?

Другое, за што распякаў сваіх падначаленых Вайцянкоў — гэта тое, што пад час касыбы збожжа траціна камбайнай прастойвае з-за няспраўнасці. Толькі калі засяна нараджэння нараджэння, што пад час касыбы збожжа траціна камбайнай прастойвае з-за няспраўнасці.

Толькі калі засяна Вайцянкоў лепш, чым хто-колькі ведае, што не сяляне ўва ўсім гэтым вінаватыя. Калі толькі нашы абласныя начальнікі ад ведання таго, што напраўдзе вінаватыя, пяроўдзіца да сабатажу ягонай палітыкі?

Б. Т.

Блюзнерства ў Крычаве

Бязбожнасць сёньняшняга грамадства рызыкуе пабіць усе

Другое, за што распякаў сваіх падначаленых Вайцянкоў — гэта тое, што пад час касыбы збожжа траціна камбайнай прастойвае з-за няспраўнасці.

Толькі калі засяна Вайцянкоў лепш, чым хто-колькі ведае, што не сяляне ўва ўсім гэтым вінаватыя. Калі толькі нашы абласныя начальнікі ад ведання таго, што напраўдзе вінаватыя, пяроўдзіца да сабатажу ягонай палітыкі?

Б. Т.

Адзін нармальны фэрмэр плянует сабраць амаль што палову ўсяго ўраджаю збожжавых у раёне.

Андрэй Кузьмін, Крычав

безь весялосці. Быцдам прысуджаны да пажыццёвага тэрміну заняволенія. Хоць ніякага заневіння прыгнёту цяпер німа, і фраза «акупацыйная ўлада» гучыць непераканаўчай. А вось вядома кожнаму беларусу словазлучэнне «людзім звацца» — гэта нікі не напоўніцца зразумелым зъвестам, застаючыся сумнай актуаліяй. А можа на сёньня «людзім звацца» — гэта толькі і ўсяго свободна карыстадца сваёю мовай, даючы зразумець хамам, што яны размаялі з чалавекам, для якога нацыянальная годнасць неадрыйная ад чалавечай? З усімі, як кажуць, наступствамі.

Зрэшты, з хамствам змагацца можна і ў антуражы фарсу. Як гэта робіць адзін мой знаўмец — беларускі расеец, чыста менеджэр адной квітне-

ючай фірмы, маладзён, якога съмела можна называць «новым беларусам». Не за наварочаную кватэру ў цэнтры гораду, і не за сотовы тэлефон. За сваё жыццё такіх іншых

фірмы, маладзён, якога съмела можна называць «новым беларусам». Не за наварочаную кватэру ў цэнтры гораду, і не за сотовы тэлефон. За сваё жыццё такіх іншых

2 ПОСТ

ХТО ЗА ПРАДУ?

Працяг са старонкі 1

Што заўёды дазвіла ў беларускай палітыцы, што зв'е амаль ніхто не сыходзіць. Клінтан, Тэтчар, Бразаўскас, Мазавецкі, Жэлеў, Константынэскі – такія монстры, а сыходзіць. А ў Беларусі – хіба што ў невядомым накірунку або ў паслы за мяжу.

Лукашэнка іграе супраць усіх, усе іграюць супраць Лукашэнкі. Адны хочуць трапіць у парламент, каб аслабіць пазыцыі Лукашэнкі падчас прэзыдэнцкай кампаніі. Другія байкатуюць выбары, каб ня дашь Лукашэнку ўзмадніць свае пазыцыі напярэдадні прэзыдэнцкай кампаніі. А Лукашэнка бэсціца сілавыя структуры, каб спадабацца выбарцам, што таксама мянтоў ня любяць. О, божа мілы!.. А ў нас у вёсцы трэ пустыя хаты бамжы занялі. П'юць, крадуць па дачах, съпяць у непрыстойным выглядзе на вуліцы.

Ехала зь Менску, з Камароўкі, бачыла, што началі плошчу Якуба Коласа, на якую я сёлета на Дзень Волі прыняжджала, аблароджваць бетоннымі плотамі. Хоць чысьцюткай шчэ плошча, ніякага рамонту не патрабуе. Гэтак да гарачай восені рыхтуюцца – каб бытва падстава не дазваляць людзям тутака зьбірацца. Ну, што ты паробіш з такой уладай? Які Вік такую ўканцялую? Такую ўладу можна толькі культурай прайняць. Сьевятарна адданасцю культуры. Я б і галасавала на прэзыдэнцкіх выбарах за чалавека, які б асапыяваўся ў мяне не з палітыкай, а з культурою і грамшыма найперш.

У кампаніі 1994 году добра было тое, што людзі, якія хацелі прагаласаваць за працу, мелі за каго галасаваць – быў Лукашэнка, Пазняк, Новікаў, Шушкевіч. І бачыце – не такі ў нас салаваны быў народ, калі 72% чалавек галасавалі за працу. Лукашэнка калі чаго ё дабіўся за сем гадоў, дык гэта таго, што прауды ня стала ў беларускім съвеце. Пасля Лукашэнкі ўсё стала адносна. За гэта яго гісторыя асудзіць. Но за што іншае і пахваліць.

У новай кампаніі ўсе хочуць вылучыць «самага прахаднога» кандыдата. А мене ня важна, прахадны, не прахадны. Бо калі прахаднога, дык траба нейкага Гайдукевіча вылучаць. Мне важна, каб хоць адзін у съпісе такі быў, які за працу. Каб быў у партыі й нястомны. І каб ён у праграме сказаў шчыра, адкрыта і без чигіркання: што ж з бамжамі нам у вёсцы рабіць?

Ульяна Баран

ПАЗЫТЫВЫ

НІТОЎНІК

У жыцьці часам здараюцца не заўёды значныя, але заўёды не-прыемныя рэчы: напрыклад, калі ў поўнай цемры не трапляеш на гой на прыступку. Альбо калі на-крутка, якая, здавалася, яшчэ крыху і добра прыцісне то, што мае прыціснуць, раптам па-здраницку лёгка паддаецца... І рука зь нітоўнікам бездапаможна апускаецца.

Апошніяе, дарэчы, не заўёды дробязь. Ад сарванай наразкі да злому галавы часам адзін крок.

З усёй краіны

Збеглі з КПЗ

Зранку з жніўня з Наваполацкага ізалятару збеглі трох падследнія. Проста разабралі цагляную сьценку сваёй камеры ды ўцяклі. Ахойнікай адрэзу ж звольнілі зь міліцыі за недагляд. Вялікія сілы кінутыя на затрыманні ўзекачоў. Адзін з троіцы – як кажуць, найбольш небясьпечны – трапіўся ўжо на наступны дзень у суседнім Полацку. На так даўна яго прысудзілі да 8 гадоў турмы, таму ён і адважыўся на ўцёкі.

НЛА ў Расонах

У ноч з 10 на 11 жніўня ў Расонах завіталі іншаплянітнікі: у гэтым упэўненія тутэйшыя людзі. Уночы шмат хто з тутэйшых бачыў незвычайні водзьвет за вёскай Карзунова, што амаль ужо зьлілася з Расонамі. Раніцай, сярод поля са зборжам, знайшлі дзіўныя съяды – вялікае кола, 10 метраў у дыяметры, вакол якога месціліся 3 меншыя. У сярэдзіне колаў былі паглыбленні. Замерлі радыяцію – здаецца, усё ў норме. Дакладнага тлумачэння аманальному факту пакуль няма.

Усе хочуць быць карыстамі...

2541 студэнт-першакурснік распарче новы навучальны год у ВНУ Віцебскіх. Усяго беларускія Alma Mater 1 верасня ўпершыню расчыняць дэзверы для 24050 маладых людзей.

6402 заявы паступіла ў прыёмныя камісіі пяці вышэйших навучальных установаў Віцебскай вобласці. Сярэдні конкурс у вышэйшыя навучальныя установы Віцебску і Наваполацку склаў 2,5 чалавекі на месца. Такі ж самы і сярэднерэспубліканскі паказнік.

Найбольшую колькасць заявіў – 2018 – прыняў Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт. Акрамя традыцыйных пэдагагічных спэцыяльнасцяў, сярод лідэраў па конкурсу ў ВДУ выдзялялася спэцыяльнасць «правазнаўства» (конкурс – 4,7 чалавекі на месца). Яшчэ большай папулярнасцю карысталася гэтая спэцыяльнасць у Полацкім дзяржаўным універсітэце. Тут пры наборы 50 чалавек знайшлося 320 абітурыентаў, якія пажадалі звязаць сваё жыцьцё з юрыспрудэнцыяй. Тутэйшы конкурс – 6,4 чалавекі на месца – аказаўся найвышэйшим у вобласці. Унікальны прахадны бал – пры конкурсе ў 3 чалавекі на месца – быў адзначаны таксама ў ПДУ на спэцыяльнасці «вылічальныя систэмы і сеткі». Каб паступіць сюды, тре было ўсе іспыты здаць на «выдатна».

Вялізным попытам у абітурыентаў традыцыйна ўжо карыста-

Пілігрымка ў Рым

Каля 800 маладых каталікоў з Беларусі бралі ўдзел у вандроўцы на XV Сусветнны Дзень Моладзі, які праходзіў у Рыме з 14 да 20 жніўня. Беларусы спаткаліся з Янам Паўлам II, перадалі яму прывітаныні ды падарункі – абразы Маці Божай Троцкай ды Маці Божай Будслаўскай. Беларускія ўдзельнікі наведалі розныя гарады Італіі, а 20 жніўня адбылася святая імша, якую адслужыў сам Папа. Беларуская моладзь удзельнічала ў падобным мерапрыемстве ў 1997 годзе ў Парыжы, але туды змаглі паехаць толькі каля 100 чалавек.

Андрэн Аляксандраў, Наваполацак

У Сажы Нельга плаваць

У Гомелі закрытыя ўсе рачныя пляжы. Гэта звязана з катасрафічным забруджваннем ракі Сож. Мэдыкі адзначаюць, што ў вадаёмах зьявіліся бактерыі-узбуджальнікі тыфу, дызэнтэрыі, халеры.

Мост цераз Мухавец

Будаўнікі Кобрину здалі ў эксплюатацыю мост цераз Мухавец, які звязвае дэльву часткі горада. Дзякуючы масу шлях з цэнтру ў Замухавечча скараціўся на 3 км. Мост будаваўся целыя 10 гадоў.

Паводле БАРЦ

е́сьць. Каштуе цудоўна «нажэндзе» ў Эўропе ад трох з паловай да восьмі тысячаў даляраў. Расейская і амерыканскія адмыслоўцы «ўспулку» зрабілі аналяг коштам 1000 даляраў. Наша прыстасаванне ўдвая танінейшае за расейскую амэрыканскі прадукт.

Там, дзе ў рэчах разумеюць, ужо карыстаюцца навінкай: на Менскай і Баранавіцкай чыгунцы, Асіповіцкім агрегатным ды Віцебскім заводзе рамонту рухавікоў. Тры супернітўнікі задзейнічаныя таксама на МТЗ і яшчэ сем замоўленыя заводам.

Попыт стала пашыраецца, і некаторыя мяркуюць, што тым самым значна палепшыцца якасць беларускай мэханізборкі.

Яно так, але варта зазначыць, што пэрспэктывы новага вырабу шмат у чым залежаць таксама ад прагрэсу ягонага электроннага камп'янту і сумяшчальнасці апошніягі з сучаснымі зборачнымі лініямі сусветнага ўзроўню.

Гэта добра разумеюць у краёх, дзе за тэхналагічныя навінкі змагаюцца, як у нас за мандат ў Нацыянальны сход: у Нямеччыне і Сінгапуре. Фірмы з гэтых і без таго прасунутых краін ужо прыпанаўлі свае дылерскія ды іншыя паслугі ў прадстаўленыні прадукцыі ВЕЛКАПу на сусветнай рэчкі.

Прыемная навіна, тым не менш, выклікае пэўную нядобрая асацыяцыі, накшталт штодзённа-

га «закручвання гаек» у нашым дзяржаўным мэханізме, а таксама поўнага няведення круціль-шчыкаў і заціскальшчыкаў у ім пра асаблівасці супраціві такога таямнічага матар'ялу, як кады...

Але гэта, мабыць, больш тычыцца псыхалёгіі, чым мэханікі і да пазытываў ня мае аніякага дачынення.

Міхал Залескі

¹ Каб хто яшчэ задумаўся на толькі над назвамі рэчай нязначных і напаўзабытых, але й над тым, што наагул ня мела імёнаў і праз то атрымлівае імёны дурацкія (дастракова зірнуп на шыльды нашых установаў і фірмаў). Як яно будзе, «Велкал» па-беларуску?

Наша Ніва [34] 21.08.2000

ПОСТ

**Камуністы
ідуць на вільшы**

Пазаўчора ў Менску, у канфэрэнц-залі гатэлю «Беларусь» прайшоў VI з'езд Партыі Камуністаў Беларускай. З'езд быў закрыты, бо на ім партыя вызначалася са стаўленнем да выбараў. Лідэр камуністаў Сяргей Калякін адзначыў, што партыя мае браць шырокамаштабны ўздел у выбарах. Калякін сказаў, што «сёньняшнія ўмовы ў Беларусі не дазваляюць лічыць, што выбары будуть чыстымі, демакратичнымі і справядлівымі». Аднак, лічыць ён, іншыя умоваў пры цяперашнім рэжыме ў Беларусі праста ня будзе. «Калі ня ўзельнічаць у гэтых выбарах, дык ня трэба ўзельнічаць і ў наступных і наагул трэба чакаць фізычнага канца тых, хто сёньня кіруе Беларусі», — заявіў ён. На думку Калякіна, цяпер траба выкарыстоўваць любую магчымасць, каб «адвяваць уладу і мяняць сітуацыю ў краіне». Такую магчымасць, паводле яго, даюць парламенцкія выбары.

Калякін кажа, што перамога на цяперашніх выбарах практычна сёньняшнія улады магчымая. Для гэтага, на яго думку, неабходна аўяднаць намаганьні «усіх, хто хоча зменаў». «Выйграшы гэтые выбары, мы не пакінем ніякіх шанцаў уладзе выйграпы прэзыдэнцкія выбары 2001 году», — заявіў лідэр ПКБ. Прыватна, уважае ён, казаць пра перамогу практычнай рэжыму можна будзе ўжо ў тым выпадку, калі ў новым парламенце яны атрымаюць 30% дэпутацкіх мандатаў.

Ад камуністаў ўсяго будзе балітавацца 77 чалавек.

**МАЗ-МАН
здавае Расею**

Сумеснае прадпрыемства «МАЗ-МАН» Менскага аўтазаводу і нямецкай кампаніі, бяро ўздел у Маскоўскай аўтавыштве. Яно прадстаўляе седлавыя цягачі МАЗ-МАН 543268 у «паўночным» выкананні (канструкцыя цэлага шэрагу дэталяў і вузлоў гэтага аўтамабіля робіць магчымай яго працу пры тэмпературе каля мінус 60 градусаў), а таксама новую мадэль — трохвосны магістральны седлавы цягач МАЗ-МАН 642268. На абедзвюх мадэлях стаяць новыя чатырохкляпанавыя шасіціліндраўны рухавікі магутнасцю 410 і 460 конскіх сілаў адпаведна, якія адпавядаюць стандарту Эўра-2 і маюць рабочы аўтамабіль 12 і 12,8 л. З жніўня «МАЗ-МАН» зыніць цэны на свае аўтамабілі на 8%, нібыта дзякуючы дасягненню большай эфектунасці вытворчасці.

Труцімся грыбамі

Ужо 6 чалавек загінулі на Гомельшчыне ад атручвання

грыбамі за апошнія паўтара месяца. Усяго ў вобласці зарэгістраваны 43 выпадкі атручэння, у якіх падярпелі 57 чалавек. Найбольш труцацца ў самым Гомелі — 33 выпадкі і 8 смерці. Съмяротныя выпадкі зарэгістраваныя таксама ў Гомельскім раёне, Светлагорску і Брагіне.

Лекары кажуць, што ў 40% выпадкаў падярпелы елі сыраежкі. Верагодна, яны прымалі за гэты ядомы грыб відавізмененую паганку. Некаторыя дактары ўважаюць, што ў цяперашніх умовах лепш зусім адмовіцца да спажывання грыбоў.

**Новадавыдаўская
сывідравіна**

Пачалася прамысловая распрацоўка сывідравіны №1 Новадавыдаўскага нафтавага радовіща ў Светлагорскім раёне. Яшчэ адна сывідравіна рыхтуецца побач, а яшчэ сем прабураныя і будуть перададзены ў прамысловую эксплюатацыю налета, бо геолягі-разведчыкі яшчэ не завяршылі падліку запасаў у іх вуглевадароднай сырвіне. Радовішча невялікае, бо ўсе вялікія ўжо даўно падкрываны.

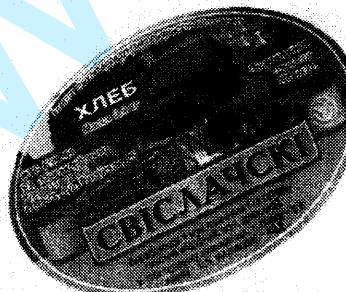
Составікі кантрабандай

17 жніўня памежнікі Смаргонскага атраду прадухлілі незаконны ўвоз у краіну партыі мабільнікаў і зарадных прыладаў да іх. 97 мабільнікаў і 20 зарадных прыладаў знайшли памежнікі пры аглядзе аўтамабіля «Пажо», якім кіраваў грамадзянін Украіны, у пункце пропуску «Каменны Лог» на беларуска-літоўскай мяжы. Кантрабандавы груз быў скаваны пад сядзеньнем кіроўцы. Агулам тэлефоны і прылады каштавалі каля 3 мільёнаў рублёў.

Гэта ня першы выпадак канфіскацыі на мяжы мабільных тэлефонаў. У сярэдзіне красавіка ў Горадні ў цягніку «Варшава — Вільня», які ехаў з Польшчы, у адным з вагонаў знайшлі 16 тэлефонаў Nokia, Alcatel, Philips. Тады гаспадара грузу выявіў не ўдалося. А яго кошт мытных органаў ацанілі ў 1 мільён рублёў. Мабыць, высокі попыт на гэтася нятаннае дабро.

Паводле Белапан

МОВА - 2000

Віленскі Пэдагагічны Ўніверсітэт

набірае студэнтаў на 1 курс факультету славістыкі, сноўнай нацыя — беларуская філология.

Акраля таго, прынамуе і дадатковая спэцыяльнасць: расейская філология, польская філология, мэтоўка па начатковай наукачанні, гісторыя культуры, журналистика.

Навучанне завочнае, платнае, тэрмін 5 гадоў.

Прыём дакументаў — да 1.09.2000 г.

Пададоцца:

1. Атестат (копія) альбо дыплём высшэйшай школы (вынікі).
2. Мэдычнае дадэвка.
3. 4 каліграфічныя фотакарткі (3x4).
4. Вылік з практ. атестаў (каж тэсці).
5. Заява на імя рэктара.

Дакументы можна высылаць на адрес:

Baltarusi filologijos katedra

Vilniaus pedagoginių universitetas

Studentų g. 39-527, 2034 Vilnius, Lietuva

Падраздзяленіе інфармациі: тэл.: (8-10-370-2) 75-03-60 (катадра), 73-18-41, 75-77-41. Тэл. у Менску: (8-0172-2) 70-46-63. Факс: (8-10-370-2) 75-16-04. E-mail: slav@vru.lt

і лётаць умеюць у сyne

Камандзір ВПС Беларусі генерал-маёр Сяргей Булыгін на прэс-канфэрэнцыі расказаў пра стан нашага лятунства. А ён драматычны, бо авіяцыя — дарагі і тэхнічна складаны від войска, а грошай лукашэнкаўская дзяржава ня мае, колькі хоча мець. Тому мадэрнізацыя і рамонт авіятехнікі праводзяцца не заўсёды ў часна. Рамантуюць звольшага толькі зынішчальнікі. Гэтым займаецца Баранавіцкое авіяцыйнае рамонтнае прадпрыемства. Яшчэ адно

прадпрыемства, размешчанае ў Воршы, робіць рамонт верталётаў.

Для падтрымання ўмельства лётчыкам неабходна ў год лятаць пад 200 гадзін. Аднак, адзначыў Булыгін, нават у ВПС СССР гэтая лічба іншыя гады не перавышала 60—70 гадзін. Дакладнейшая лічбы цяперашняга стану Булыгін называе адмовіўся, адзначыўшы толькі, што налет у беларускіх ВПС ўсё ж «у два разы вышэйшы, чым ува Украіне, і крыху вышэйшы, чым у Расеі». Аднак тыдзень

таму намеснік камандзіра ВПС Міхail Стрэмавус паведаміў, што «калі ў 1990 годзе налет складаў 90—120 гадзін, то цяпер ён у 10 разоў меншы». Такім чынам, можна казаць, што беларускія лётчыкі лётаць із 9—12 гадзін у год. (Амэрыканскія пілёты штогод праводзяцца ў паветры 230 гадзін, немцы — 185.)

Дык навошта такая армія? Хіба толькі для таго, каб русіфікацца беларускамоўных прызыўнікоў.

Б.Т.

Вясковы лірнік**ГАЛАЎЛІ**

На шляху з Наваельні да Дзятлава — вёска Галаўлі.

Стаю на дарозе. Нешта нават скрыжаваньнем незвачь нельга. Па правай руцэ — вясковая вуліца. На самым пачатку яе два крыжы. Аднолькавых памераў, з аднага матэрыйалу, на адным падмурку.

Праваслаўны ды каталіцкі.

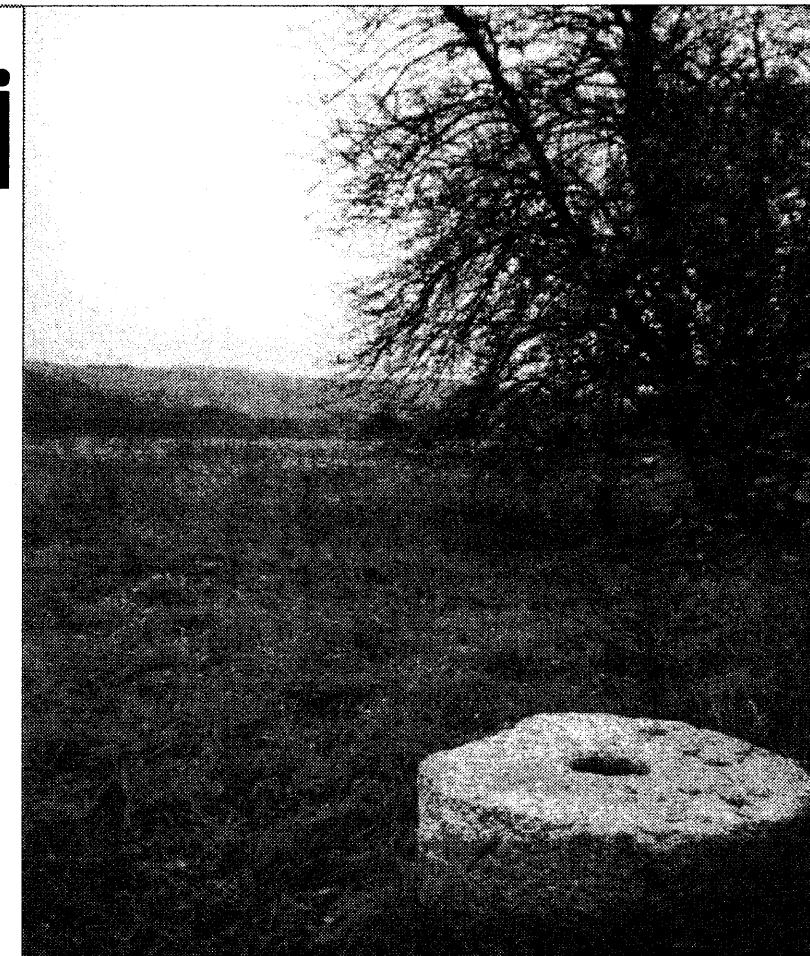
На абодвух надпісы аднолькавага сэнсу па-польску і па-расейску: «Ад агню, голаду й вайні барані нас, Божа».

Калі павярнуцца назад ды перайсці бальшак, праз не-калькі сот мэтраў, паўз кар'еры са съмеццем і съцірты, каляіна прывядзе да не-калькіх быльх хутароў. На адным яшчэ засталіся абрывы жытла, з апалай страхой і непаслухмінымі бярвеннямі.

Апошні сустрэў мяне тугою.

Маленькая камэрса «мыльніца» парушае сваёй оптыкай судносіны памераў краявіду і расцягвае пэрспэктыву. Задні плян адыхае далей і тым самым яшчэ больш узмацняе пачуццё закінутасці і самоты.

Ні час, ні ўлада ня здолелі пакуль патрушчыць нашу гісторыю. Але ўкусілі добра.

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

ЧАС	KHz	XVALI	ЧАС	KHz	XVALI
18:00 - 19:30	7295,	41	22:00-23:30	6105	49
	9610	31		9535, 9750	31
	11725	25	06:00 - 07:00	11885	25
	15565	19		6085	49
				7295	41
				9635, 9750	31

Сярэднія хвалі — 576 і 612 кгц
Адрас: 220005 Менск-5, п/с 111; Vinohradskaya 1, Praha 110 00 CZ

Інтэрнэт: WWW.SVABODA.ORG

НАСТРОЙЦЕСЯ НА "СВАБОДУ"!

Уладзімер Мароз

ЛЁС КЛЯСЫКА

Працяг са старонкі 1

КВАТЭРА

Калісці ў кватэры мастака перагасцівала ші ня ўся павенчая беларушчына. Сюды прыяжджалі калегі-мастакі і філеллягі, літаратары й гісторыкі. Уладзімер Каараткевіч і Яўген Кулік, Арсень Ліс і Алеся Марачкін, Адам Мальдзіс і многія іншыя. Пётра Сергіевіча жыў тут бесперыпніна з 38-га году. Да рэчы, па вайне суседам Сергіевіча быў Янка Шутовіч, колішні рэдактар часопіса «Калоссы», апошні дырэктор Беларускага музею імя Івана Луцкевіча.

Я таксама пабываў у кватэре Сергіевіча, на запрашэнне

ўдавы мастака, пані Станіславы. Тут было багата кніг, пераважна па мастацтву й рэлігіі. Вісел палотны, Сергіевіча ды ягоных ёўрапейскіх і літоўскіх калегаў 20-х, 30-х, 40-х гадоў. Мяне ўразіў краявід мора перад наўальніцю швэдзкага мастака Эргстрома, напісаны перад вайною. У найбольшым пакой мясьцілася майстэрня з высокім, пад пяць метраў угарту, стелажамі, забітымі халстамі, кардонамі, малюнкамі. Стаялі ю мальбэрты, станкі, скрыні з фарбамі. Узяў пушачку пастэлі, прачытаў: «Paris, annee 1929». У парадным пакой — вялікая дзяжка са старой пальмай, у засені якое — старасціцкі круглы стол. Нагул, тут было шмат антыкварных рэчаў, ад камодаў да чайніх лыжачак. Нават у дрэвотніку ляжалі падшыўкі нямецкіх медычных часопісаў 20-30-х гадоў, скульптура Глебава і... сапраўдная шыльда Беларускага музею імя Луцкевіча, мусіць, ад Яна Шутовіча. Пані Стася распавядала пра ўсё з ахвотаю. Кожная реч тут была рэлігіяй.

Неўзабаве гаспадыня памерла. Паводле тэстаменту яна лакінула частку кватэры сваёй пляменьніцы, якая жыве ў Польшчы...

У іншай, меншай частцы, жыла чужая жанчына, аднекуль з Рәсей, якую падсялі да Сергіевічу па вайне. Пані Стася была пераканаўка, што тая кабета працавала на КГБ...

Калі пляменьніца Сергіевічай пачала вывозіць речы, віленчукі забілі трывогу. Беларусы дамагліся часовай забароны на вывоз твораў і речач мастерака. Старшыня Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, сп. Нюнька меў да гэтага беспасрэднае дачыненне. Мне ён распавеў:

— Пляменьніца Сергіевіча жыве ў Гданьску. І паводле тэстаменту гэтая кватэра пераходзіла пляменьніцы. І калі мы адмовіліся купляць — яны прадалі. А потым усе карціны забралі, і я ня ведаю, куды яны дзеліся. Там было шмат карцінаў. І найбольш каштоўныя, як казаў Лявон Луцкевіч, яна ахвяравала то на касыцёл, то не дзе прадала. Беларускія мастакі нешта пабралі. Сергіевічава моцна ўкрыўдавала за гэта. Далейшы лёс быў такі: нешта звозілася да іхных сваякоў тут, у Вільні. Мы звязрнуліся ў дэпартамент, каб не дазволіць вызваліць карцінаў. Але нам сказалі, што гэта немагчыма, бо гэткі тэстамент. І дзе цяпер гэтая карціны — невядома...

Творчай спадчынай мастака ўсё ж заапекавалася літоўская Міністэрства культуры. Пасыпелі прыматаў на дом мэмарыяльную табліцу. Але як ні ўвіхаліся віленскія беларусы, музею тут гэтак і не зрабілі....

Першы афіцыйны пасланец Беларусі ў Літве, сп. Шчасны, здолеў перакупіць частку гэтай кватэры, дзе жыла суседка Сергіевіча. Была ідэя выкупіць уесь дамок і зрабіць там культурны цэнтар Рэспублікі Беларусь. Але патрабаваўся сур'ёзны рамонт. У той час беларускім паслом у Літве стаў Яўген Вайтовіч, былы міністар культуры. Беларусы чакалі з ягонага боку разумення праблемаў. Але абставіны былі ўжо іншымі... Палову, дзе жылі Сергіевічы, нашчадкі прадалі бізнесоўцу з Грузіі, спадару Гелашвілі. Вайтовіч кажа:

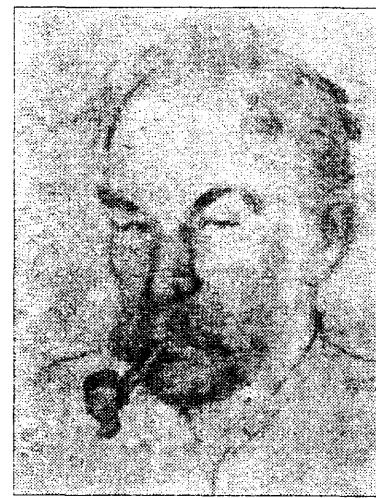
— Мы зь ім гандляваліся, гандляваліся... Краўчанка сыйшоў — і ствараць музэй нам не выпадала... Потым, са згоды міністэрства, а то і пад ціскам зь яго, мы кватэру прадалі. Затыя гроши, што і купілі... Палову мы купілі, а другую палову не саступіла пляменьніца. Ці, дакладней, загнула вялікую суму.

Кватэра, на якую Беларусь не знайшла грошай, каштавала 24 тысячи доляраў... У 1996-м прадалі ѹ выкупленую частку. Паводле словаў новага гаспадара з Грузіі, нічога вартага ў кватэры ўжо не заставалася. І не ўзабаве грузавікі вывезылі з таго

дому апошні «хлуд». Тутэйшыя беларусы нешта яшчэ пасыпелі пахапаць. Напрыклад, алейныя эскізы да росьпісаў у касыцёлах,

некалькі тэчак малюнкаў 30-50-х гадоў, шматлікія партрэты алоўкам, пастэльлю. Зараз гэтыя творы зберагаюцца ў Таварыстве Беларускай Культуры ў Літве. Але гэта малая частка... Тады ж з дому прапала ѹ мэмарыяльная табліца пра тое, што тут жыў мастак Сергіевіч... Праз год яе вярнуў на месца сп. Скараходаў, аташэ па культуры беларускага пасольства. Ен

кажа:

— Калі я прыехаў у Вільню, табліца прапала. Я пачаў яе шукаць. Пытаўся ў рабочых. Знайшоў недзе там... сярод цэглы ў падвале. І потым зрабіў ўсё неабходнае, каб прывесіці яе ў нармальны выгляд і вярнуць на дом... Гаспадар быў катэгерычна супраць. Mae першыя размовы сканчаліся практична безвынікова. Ен быў супраць таго, каб вешаць гэтую шыльду на дом. Але пагадзіўся на тым, каб павесіць не на tym месцы, а побач. Я лічу, што гэта добрае месца і што мы гэта добра ўладавалі...

Што да самога мэмарыяльнага дому, дык сёняня ў ім гаспадараць чужыя людзі і беларускі паломнік, прыхаўшы ў Вільню, можа хіба толькі звонку да луцьшыца да аўры памяці славутага мастака. Але яшчэ жывыя тут людзі, якія выдатна яго ведалі...

ЧАЛАВЕК

Што ж за чалавек такі быў Пётра Сергіевіч? Гэта пытанье я задаў спадару Рамуальду Будрысу, дырэктару Мастацкага музею Літвы. Спадар Будрыс добра ведаў мастака, спачатку вучыўся ў яго, а пасля стаў ягоным сябром...

— Я доўга быў і ягоным суседам. — распавеў Р. Будрыс. — Мы часта сустракаліся ў на вуліцы, і ў краме. Ен быў надзвычай прыемны чалавек. Не аднойчы запрашаў мяне ў майстэрню. Гэта быў сапраўдны маэстра. Што мне ў ім найбольш падабалася, дык тое, што ён заўсёды гаварыў на сваёй прыгожай мове. Гэта была нейкая паўночная беларуская гамана. Такая вясковая, сакавітая. Мне на ўсё жыццё запомнілася, як ён бязъмежна любіў свой край. Часціць, чытаў напамяць беларускія вершы. Асабліва, калі быў які слухач. Гэткім слухачом быў я.

— Ці сачыў за Сергіевічам КГБ? Ці адчувалася гата?

— Я не могу гэлага пацвердзіць, бо спэцыяльна не зайд

маяўся гэтым пытаньнем. Але, я бачыў у ягонай студыі, праўда прыкрытыя, але гатовыя абразы — ён жа шмат працаваў і для бажніцаў. Гэта адно, а іншае: ён вельмі сябраваў з колішнімі палітэканікамі. Да прыкладу, у нас працаваў Ян Шутовіч, ён быў дырэкторам Беларускага музею ў вайну. Увогуле, уся перадваенная віленская інтэлігенцыя моцна сябравала. Я ведаю, што самому Сергіевічу, як і ягонаму сябру, скульптуру Яўхімовічу, вельмі дапамагаў ксёндз-плябан касыцёлу Святое Тэрэзы, Ёзас Вайчунас. Сергіевіч распавядаў, што яны не маглі плаціць за вучобу, дык яны зайшлі да Вайчунаса і шырая папрасілі дапамагчы. Ен і дапамог. А Сергіевіч пасля зрабіў ягоны партрэт. Ен наогул сябраваў з многімі сянятарамі і з усімі, хто вяртаўся са ссылкі, з рэпрэсаванымі людзямі. Што да ГБ. Ен ніколі не паскардзіўся, каб яго «даставалі» ворганы.

Тое, што за Сергіевічам цікалі беларускіе КГБ, не выклікае сумнёву. Чалавек, які быў актыўістам даваенна беларушчыны ў Вільні, які пражыў пад нямецкай акупацыяй сярод сваіх колішніх сяброў, большасць з якіх была рэпрэсаваная, які ўпарты працаваў у беларускіх касыцёлах, ня мог не цікавіць гэбістам. Пагатоў, калі ў паваеннную Вільню, у ягоную майстэрню, наноў пачалі сыходзіцца беларусы... Бадай, у менскіх архівах КГБ й ЦК КПБ ёсьць

што пачытаць пра Сергіевіча...

Спадар Будрыс на просьбу беларускіх грамады ў Вільні ды беларускіх дыпламатаў дапамог арганізаць ладную выставу твораў Сергіевіча ў галерэі «Amatininkai». Прайшла асобная выставка і ў Таварыстве Беларускай Культуры. Апроч выставаў, адбыўся ѹ гэта званы круглы стол, за якім сабраліся тыя, хто ведаў Сергіевіча асабістай тым, хто вывучае ягоную творчасць. Размова неяк сама сабою пайшла ў нечаканым наکірунку. Аказалася, што большасць наогул ня ведае, дзе цяпер ёсьць палотны й малюнкі мастака...

СПАДЧЫНА

Аказаўся, што тыя зьвесткі, што ёсьць, напрыклад, у «Гісторыі беларускага мастацтва» не адпавядаюць, мякка кажучы, рэчаіснасці. У Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі захоўваюцца толькі трох невялікіх жывапісных партрэтаў

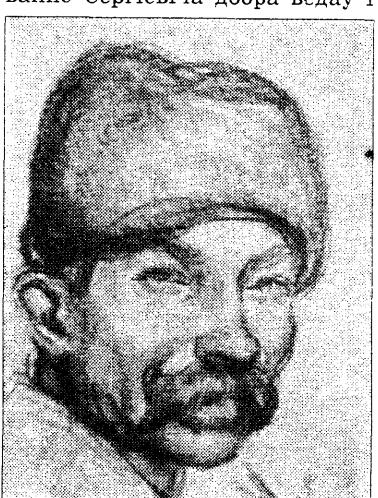

й дзясятак малюнкаў. А ў музэі гісторыі й культуры — адзін партрэт Скарыны. Той клясичны твор, «Шляхам жыцця», аказаўся на падстаўнікі, маёмысць тэатру імя Янкі Купалы. Я нічога ня маю супраць таго, што жывапіс Сергіевіча пераходзіў на падстаўнікі. Але... Па-першое, савецкім кніжкам ве-рыць нельга. Па-другое, у масаццкіх музэях Беларусі не збираюцца беларускіе мастацт-

ва. Захавальнік фондаў Нацыянальнага мастацкага музею, спадар Паграноўскі, уздыхаючы й разводзячы рукамі, кажа, што няма грошай. Маўляў, ведама, што багата твораў Сергіевіча ёсьць на руках у мастакоў. У Марачкіна, Куліка, Маркаўца. Аднак выкупіць іх няма як. А які й праўда, сэнс аддаваць творы Сергіевіча ў музэй, дзе яны палягнуць у пыльныя запаснікі? Пры гэтым на шанаванье іншых асобаў грошы ёсьць. Вось ужо трэці раз, да словаў, аднавілі сядзібу Рэпіна, пад прыезд Лукашэнкі на віцебскі «Базар»... Нешта палюбілі тую сядзібу пажары. Гэта на беларушчыну грошай няма ў будзе. Дзяржаўныя гроши знаходзяцца на помніку Пушкіну і на сядзібі Суворавых. А вось на выставу Сергіевіча ці на шыльду ягонага настаўніка, Фэрдынанда Рушчыца ў Менску, не знайшли.

Дарэчы, за саветамі камуністы пільнавалі нацыянальнае мастацтва з нашмат большай ўвагай. Распавядаюць, што па вайне Сергіевіча добра ведаў

Панамарэнка. Партыя сачыла за творчым ростам кожнага больш-менш адметнага беларускага мастака. Рэлігійны перака-

Працяг на старонцы 6

ЛЁС КЛЯСЫКА

Прадзяг на старонцы 4

наныні Сергіевіч не былі сакрэта. «Барын» Панамарэнка працавала тады мастаку: «Ты пе-

раяжджай да мяне ў Беларусь, а мы табе і касьцёл адчынім!». На сваё шчасце, Сергіевіч засцяўся ў Вільні.

Багата Сергіевіч маляваў для касьцёлаў ды цэрквай. Апошняя абразы ён пісаў на пачатку 70-х, а ў 30-я рабіў абразы і роспісы для касьцёлаў у Жодзішках, Быстрыцы, Смаргоні, у мястечках і вёсках па ўсёй былой Віленшчыне. Гэта старонка ягонае біографіі па-просту выраная. Добра, кажу, ці кто зь менскіх музэйшчыкаў цікавіўся лёсамі тых, касьцельных працаў мастака? На гэта ж ня трэба вялікіх грошай. «Не, не цікавіўся», — адказвае спадар Паграноўскі.

Добра, а ці кто займаўся каталягізацыяй твораў Сергіевіча, што ляжаць па прыватных калекцыях? Гэта ж працы службовы абавязак музэйшчыкаў. «Не, ніхто не займаўся».

Добра, а як адзначылі ў Беларусі ста-

годзьдзе мастака, чые творы ўпрыгожваюць беларускія падручнікі? «Ніяк», — разводзяць рукамі чыноўнікі зь Менску. А што захоўваецца ў віленскіх музеях? Пра гэта я таксама запытаўся ў спадара Будрыса.

— З творамі Сергіевіча, я, як музэйшчык, маю справу ад 1958 году. А ўжо ў 60-м мне собіла сабраць ягоную вялікую юбілейную выставу. Гэта атрымалася ѹ сапраўды буйная выставка, што займала амаль уесь другі паверх мастацкага музэю, ён месціўся тады ў старой віленскай Ратушы. Гэта была цудоўная экспазышыя, ён прадстаўляў сваю найбуйнейшую рэч, прысьвечаную Кастусю Каўліноўскаму. Былі і іншыя працы — пэйзажы, вельмі багата з Браслаўскага краю, віленскія краявіды, шмат партрэтў. Найбольш цікавы зь іх — партрэт Максіма Танка, які выклікаў тады агульнае захапленне. Шмат было твораў, прысьвечаных вясковаму жыццю, простым людзям. Ён штогод выяждаў на саю бацькаўшчыну, на Паазер'е, шмат там маляваў... Тая грандыёзная выставка ѹ цяпер у мяне перад вачымі.

Зараз у нашым музэі больш

за 300 жывапісных палотнаў гэта гэта мастака. У іх ліку — найбуйнейшыя. Прыйкладам, ты ја палотны, прысьвечаныя Каліноўскаму, Урублеўскаму, іншыя гістарычныя карціны. Зараз у нас вялікая реконструкцыя. А пасля абавязковая зробім адмысловую залю пад Сергіевіча. Ягоныя творы — гэта ж клясыка...

Я звярнуўся да аташа ѿ спраўах культуры беларускага пасольства ѿ Вільні спадара Ўладзімера Скараходава, можа ўсё ж ёсьць які шанец паказаць у Менску ту выставу Сергіевіча, што экспанавалася ѿ Вільні? Спадар Скараходаў аказаў:

— Мы хацелі б, каб адбылася сур'ёзная выставка Сергіевіча ѿ гонара ягонага стагодзьдзя. Хутчэй за ўсё, увесень. Зь міністрам культуры Літвы я размаяўляў, ён падтрымлівае гэту ідэю. Я яшчэ не выключаю, што гэта можна будзе зрабіць у рамках дзён Вільні, што про-

йдуць у Менску 20-24 лістапада.

Мне згадалася тая, адзіная ѹ апошняя выставка Сергіевіча ѿ Менску, у 1981 годзе. Таксама хацелі, як лепей. Мастаку спаўнялася 80 гадоў. Над падрыхтоўкай выставы працавалі дзясяткі беларускіх мастакоў розных пакаленняў: ад Яўгена Куліка да Адама Глебуса... Але да юбілею адчыніць выставу не дазволілі. Тады таксама адтэрмінавалі на позніню восень. Работы ўжо былі ѿ Палацы мастацтва. Ізноў прыехаў Сергіевіч, ужо зусім слабы стары чалавек. Аглядаў са зьдзіўленнем свой велізарны мастакоўскі плён, вакол якога ўвіяліся ягоныя менскія калегі. І... зноў ня выйшла. Прывезлы некую выставу расейскіх мастакоў і таму тэрмінова трэ было вызваліць Палац мастацтва. Сергіевіча гэта балюча закрунула. Давялося чацаць яшчэ колькі месяцаў. Юб-

ПЭРСАНАЖЫ З КУПАЛАВЫХ ТВОРАЎ

Уладзімер Содаль

Гістарычнае парываньне нашага народа «людзьмі звацца» гэта маніфэстычна-харальнае кампанаванне Янкі Купалам у ягонымі славутымі вершы «А хто там ідзе?» напачатку стагодзьдзя, хвалявала ўсе слай нашай творчай інтэлігенцыі. Мастакоў таксама. Тэму Купалавага шэдзёру адні зь першых пасправаў увасобіць на мастацкім палатне Пётра Сергіевіча. Равеснік веку, ён быў сведкам памікнення беларусаў заняць пачэсны пасад між народамі. Пётра Сергіевіч ведаў і ўсе спружыны гэтага руху. Ведаў ён і тых, хто гэтыя спружыны съціскаў, каб адночай яны распрасталіся на поўную моц.

Створаная Пётрам Сергіевічам мастацкая кампазыцыя «А хто там ідзе?» паводле матываў Купалавага твору, праэрыстая, чытэльная, не патрабуе якогасвіці дадатковага камэнтару. І ўсё ж мне хапелася мець хоць якія звесткі пра гэты твор ад самога аўтара. З гэтай нагоды адночай лістоўна я звярнуўся да самога мастака, папрасіў яго хоць коратка расказаць пра гісторыю твора, як ён увасабляў сваю задуму. 18 кастрычніка 1974 году на маю просьбу віленскі маэстра мне адпісаў:

«18.10.1974 г.

Вельмі Паважаны Уладзімер Содаль!

Адказваю на першое Ваша пытанье. Пачаў працаваць над першым вар'янтам «А хто там ідзе?» ў 1945 годзе. Калі паказаў карціну Ўладыславе Францаўне і другім мастакам, адобралі яе; так і заканчыў распечатую карціну.

Што да другога вар'янту «А хто там ідзе?», у мяне бывае так: на-маляўшы карціну першую, побач дасыплювае і другі вар'янт на гэты ж тэму па-другому. Так ат-

рымалася і другая карціна «А хто там ідзе?». Як была мая пэрсанальная выстаўка ѿ Менску ў 1962 годзе, другі вар'янт «А хто там ідзе?» быў закуплены для музэя Янкі Купалы. На жаль, ня ведамыя мне творы мастакоў, каторыя майвалі на гэту тэму, апрача Янкі Раманаўскага. Карціна рабіла на мяне ўражанье эсکізу чорна-белага на паперы. Другіх мастакоў, малюючых на тэму «А хто там ідзе?», мне ня ведама. Творчыць Янкі Купалы мне вельмі па душы, вельмі падабаецца. Маляваў на тэму яго творчыць «Званар», «А ты, сіраціна, жыві», «У карчме на Даўгінаўскім гасцінцы» і цяпер заканчываю трэціх да вершу Янкі Купалы «Як на сьвет радзіўся Янка», «Як падрос, падняўся Янка», «Як вялікім вырас Янка».

Карціны «Званар», «У карчме» знаходзяцца ѿ Музэі Янкі Купалы.

Партрэт В.І.Дуніна-Марцінкевіча работы А.Пятровай мне ня ведамы, такжэ і аўтар партрэта.

Прадбачыцца мая юбілейная выстаўка ѿ Менску ѿ 1975 годзе, у верасні, буду вельмі рад з Вамі пазнаёміцца.

З пашанай, Пятро Сергеевич.

Маю і яшчэ адзін ліст ад ша-ноўнага маэстры зь Вільні. Датуецца ѿ 5 лютым 1975 году. Реч у тым, што Пётра Сергіевіч мае два вар'янты, дзве спробы ўвасобіць на палатне тэму «людзьмі звацца». Пэўна, з гэтай нагоды я праз якіс час зноў звярнуўся да мастака, хацеў штось у яго ўдакладніць, паглыбіць.

«5.П.1975 г.

Вельмі Паважаны Уладзімер Содаль!

Працу Вашага прабачэння, што так доўга зацягнуў прыслать Вам весткі аб маіх творах на тэму вершаў Янкі Купалы. Са скрухай

нашу на сабе цяжар маёй нядбасці. Выбачайця, калі ласка.

Заказала намаляваць карціну на тэму верша Янкі Купалы «А хто там ідзе?» Ўладыслава Францаўна Луцэвіч, жонкя Янкі Купалы, у 1945 г. Дырэктар Музэя Янкі Купалы. Карціна мастацкай камісіяй была добрана і закуплена для музэя.

У маеї мастацкай практицы бывае так ня першы раз: працуячы над карцінай доўга, і калі работа даходзе на канца, раптам пабачыў гэту карціну іначы. Так атрымалася і з кампазыцыяй «А хто там ідзе?» — 2 карціны. Другі вар'янт такжэ маляваны ѿ 1945 годзе. Закуплены музэем.

Пэрсанаж, як у першай, так і ў другай той самы, толькі крыху па-другому пэйзаж карціны «А хто там ідзе?». Як для першай, так і для другай браў купалаўскіх герояў з яго твораў. Лівон, Званар, гусляр, сяляне, рабочыя,

жанчыны. У першай і другой карціні браў пэйзаж беларускі. На першай карціні драматычны настрой, цяжкія воблакі павіслы над гарызонтам. У другой пэйзаж паясны партрэт Мацея Бурачка — Францішка Багушэвіча, намаляваны ім той жа парою, як і карціна паводле матываў славутага Купалавага вершу «А хто там ідзе?». Францішак Багушэвіч з кніжкаю.

Здавалася б, была самая нарада распытацца ѿ аўтара пра гісторыю гэтага партрэту, пра Багушэвіча: чаму ён узяўся за гэтую працу, якія ѿ яго на гэта былі імпульсы? Але не пагаварыў. Не саспіеў у ту юніверсітэт на такую гаворку і цяпер шкаду пра гэта праз ўсё жыццё. А Багушэвіч жа першы пачаў катурхца прыспыненіем съядомасць беларусаў. Янка Купала гэты раскатураны Багушэвічам люд ужо ўбачыў у жывой хадзе за права людзьмі звацца.

ілейная выставка адчынілася праз год пасъля юбілею... І вось цяпер, праз 20 гадоў гісторыя паўтараецца.

МАСТАК

Што значыў Пётра Сергіевіч для літоўскага мастацтва, для Літвы? Кажа Рамуальд Будрыс:

— Пётра Сергіевіч быў праўдзівы віленчук. Ён прыехаў у Вільню зь вясковай Беларусі вучыцца. Ягоная творчасць ад пачатку звязаная з гэтым местам. Вільня ж горад многіх нарадаў, ня толькі літоўцаў. Сергіевіч прынес у мастацтва нашага краю свой съветлы, жыццялюбны пагляд, бо і жыцці ўважлікім аптымістам. Пасъля апошняе вайны ён выкладаў у мастацкім інстытуце малюнак і кампазицыю. І сваё ўмельства падараваў маладым студэнтам. І дасёння многія са знакамітых літоўскіх мастакоў — гэта вучні беларускага мастака Сергіевіча.

Выглядае, што Сергіевіча гатовыя ацаніць і ў Літве, і ў

Польшчы, адно не на ягоны радзіме, якой ён аддаў усё, што меў — свой талент. Была такая ідэя — стварыць у легендарным Богіне, на Браслаўшчыне, адкуль родам і Сергіевіч, ягоны музэй. Тут яшчэ жывыя людзі, што помніць яго. Ён прыяжджаў сюды штогод, моляваў землякоў. Людзі хадзілі б у гэткі музэй паглядзець на свае партрэты й на сваіх родных. Ім бы й шанаваць ягоную спадчыну. Ня выйшла... Жонка Сергіевіча ўсё бурчэла: «Муй Пётра тылько хлопуп вовчес малюе...». Пані Стаса была зацятая поліка. А мастак думаў, што менавіта гэтыя партрэты сялянаў патрэбныя будуць Беларусі. Дарэчы, Богіна — невялікае мястечка з царквой на беразе вялізного возера, якое завецца Богінскім. Гэтае возера ў сваіх «Ляўрынатах» апісаў яшчэ Вацлаў Ластоўскі.

Месца Пётры Сергіевіча ў сучаснай беларускай культуры нават без дапамогі спэцыялістаў надзвычай выразна акрэсліў

сваёй творчасцю сам мастак. Гэта той тып творцы, якога нацыя ведае са школьнага падручнікаў, дзе друкуюцца храстаматыныя карціны пра падзеі гісторыі або партрэты вялікіх людзей або проста пэйзажы. Менавіта для ўнутранага ўжытку найлепшым чынам надаецца творчасць Сергіевіча. Яго наўрад ці становеш разглядаць у канктыксьце мастацкіх шуканьняў XX ст. Ягоная вартасць у іншым.

У часы нацыянальнага станаўлення, калі пішуцца першыя падручнікі, напрацоўваецца пэўны багаж стэрэатыпаў, у тым ліку і выяўленчых, якія далей будуць пераходзіць у наступнае пакаленіе падручнікаў у нязменным выглядзе, забясьпечваючы пераемнасць асасытых ўнікальных шэрагаў нашых бацькоў, нас саміх, нашых дзяцей і ўнukaў. Менавіта гэты непублічны працэс съведчыць пра тое, што нацыя адбылася, што ў яе ёсьць свая культурная ўсім вядомая атрыбуціка. Сям'я і шко-

ла — падставовыя ўзроўні станаўлення будучых носібітаў нацыянальнай мовы і шырэй — нацыянальнай інтарэсаў. Для школы Сергіевіч пісаў зразумелыя палотны пра паўстанне Каліноўскага і выявы вялікіх людзей, для сям'і — ствараў партрэты простых людзей, на якіх іхны ўнукі будуць бачыць сваіх продкаў. Для ўсяго гэтага падручнікавага мастацтва ХХ стагоддзя пакінула ў Беларусі вельмі мала шанцаў. Сергіевіч — рэдкае выключэнне.

У свой час геніяльны каталёнскі мастак Сальвадор Далі, заўважыў, што нічога ня мае супраць камунізму, бо ад камунізму застануцца толькі пыльныя архівы. На жаль, дадаў мастак.

Некалі гэтыя слова я ўспрымаў літаральна, дзівчыся, наколькі прадбачлівым быў Далі, выславіўшы гэту сэнтэнцыю ў 70-я гады. І толькі цяпер зразумеў яго глыбей...

На радзіме Сергіевіча, у цяперашнім Беларусі, застануцца адно нецікавыя пыльныя архівы камуністаў, кагэбістаў ды іхных ідэйных спадкаменцаў. На жаль...

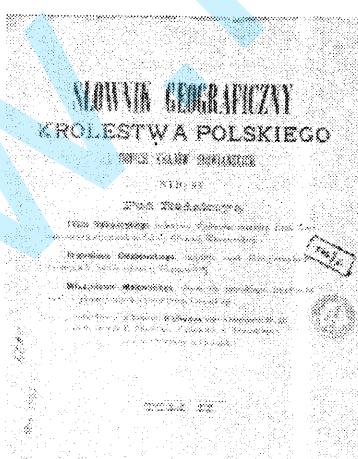
Але лёс падарыў Сергіевічу немалое жыццё, талент і працавітасць, а таксама добрае чалавече атачэнне, каб ён мог сам зьдзейсніць гэты працэс, закласыці такія асновы, съцерці якія ўжо ня зможа нікі рэжыму.

R. S. Днямі я дазнаўся ўсъцешнае навіны. Алена Глагоўская, дасылчыца беларускае гісторыі з Гданьску, паведаміла мне, што пляменніца жонкі Сергіевіча ўсё ж такі перавезла творы мастака ў Польшчу. Цяпер самая вялікая калекцыя ягоных работ там, у Гданьску. І польскія беларусы зъбіраюцца цяпер выкупіць самыя каштоўныя творы для беларускага музею ў Гайнаўцы, што пад Беластокам. Вось гэтак і скончылася тая дэтэктыўная гісторыя.

КАЛЯНДАР

18 жніўня 1850 г.- нарадзіўся польскі этнограф і антраполаг Юльян Тальк-Грынцэвіч. Пасъля навучання азам мэдыцыны ў Пецярбургу і Кіеве ён працягнуў навучаньне ў Вене і Парыжы. У французскай сталіцы Тальк-Грынцэвіч пэўны час слухаў лекцыі ў Вышэйшай антрапалагічнай школе, што і абудзіла ягонае захапленне антрапалёгіяй і этнографіяй. Па вяртанні ў Расейскую імперію ён быў накіраваны Пецярбургскай Акадэміяй Мастацтваў на землі былога Вялікага Княства Літоўскага дзеля этнографічных і археалагічных даследаваньняў (ён раскопаваў курганы). Вынікам стала выдадзеная праз два гады праца «Фізычнай харкторыстыка народаў Літвы і Русі». Потым Юльян Тальк-Грынцэвіч пад Кіевам займаўся палёвымі даследаваньнямі над чувашамі, што служылі там у расейскім імп'ератарскім войску. Напачатку XX ст. этнограф выехаў у Сыбір, дзе займаўся вывучэннем побыту і традыцый манголаў, тунгусаў, буратаў. З 1920 г. ён жыў у Кракаве, дзе, нягледзячы на стагоддзе, актыўна ўдзельнічаў у наўковым жыцці, ачольваючы шэраг наўковых таварыстваў. Юльян Тальк-Грынцэвіч — аўтар мноства артыкулаў у

«Польскім слоўніку геаграфічным», што тычыліся беларускіх земляў.

19 жніўня 1925 г. у Вільні распачалася выданыне газеты «Жыццё беларуса», органа Беларускай сялянска-работніцкай грамады (выдавец У. Туркевіч). Газета асьвяціла пытаныні эканамічнага становішча беларусаў у «панской Польшчы», узýмала пытанынне правоў чалавека, падраziзна асьвяціла палітычныя рухі у Захадній Беларусі. Перыёдзик насыціў выразны радыкальны харак-

тар і з 20 выдадзеных нумароў 5 былі сканфіскаваны польскай паліцыяй, а 12 лістапада выданье спынене.

23 жніўня 1975 г. у Грэцыі палкоўнікі Пападопулас, Матакас і Макарэзас былі прызнаныя вінаватымі і прысуджаны да сім'яротнага пакаранья.

Яны былі завадатарамі дзяржавнага перавароту ў Грэцыі 1967 г. У сваёй палітыцы Георгас Пападопулас абапіраўся на ўлюблёных у яго рабочых і сялян, і карыстаўся падтрымкай даміноўнай на Грэцыі праваслаўнай царквы, у 1968 г. ён стварыў новую аўтарытарную канстытуцыю. Рэжым мог праіснаваць некалькі дзясяткаў гадоў, але папулісцкая палітыка Пападопуласа выклікала нездадавальненне з боку калегаў, у 1974 г. ён быў адсунуты ад улады. Аднак хутка прыйшоў канец і астатнім «чорным палкоўнікам». У Грэцыі быў адноўлены дэмакратычны інстытуты ўлады, а ў студзені 1975 г. грэцкі парламент прыняў закон аб прысягненні «чорных палкоўнікаў» на чале з Пападопуласам да крыміналнай адказнасці. Потым съміяротнае пакаранье было адмененае. Але гэта яшчэ адно пацьверджаньне таго, што ніводны крок у палітыцы не праходзіць бясьследна.

25 жніўня 1900 году ў 56-гадовым узроўніксе памёр нямецкі філёзаф Фрыдрых Ніцшэ. З магнітуды хлопца цікавілі музика і паэзія, прыродазнаўства і філялогія, і таму ён доўга вагаўся перад тым, каб паступіць ва ўніверситет. Нарэшце, выбар быў зроблены: ён паступіў на аддзяленне філялогіі Базэльскага ўніверсітэту. Пасыпаховае навучаньне гарантавала для Ніцшэ працу на катэдры філялогіі ў тым жа ўніверсітэце. У 25-гадовым узроўніксе ён становіцца прафэсарам філялогіі. У гэты час Ніцшэ пасябраваў з вядомым нямецкім кампазытарам Рыхардам Вагнерам, і напэўна, дзякуючы ўплыву кампазытара, стварыў свой першы філязофска-псыхалагічны твор пад называй «Нараджэнне трагедіі з духу музыкі». У 1870 г. распачалася франка-прускія вайны. У патрыйчычных запале Ніцшэ, які быў вызвалены ад вайсковай службы з-за траўмы, запісваўся на фронт санітарам. У шпіталі ён захварэў на дыфтерію і некалькі тыдняў знаходзіўся пры смерці. Хвароба паўплывала на ўсё ягонае астатніе жыццё. Да самай съмерці філёзафа перасыльдалі страшныя галаўныя болі, калі 200 дзён у год праходзілі ў пакутах. З-за

гэтага давялося кінуць выкладчыцкую дзейнасць, што, праўда, дало магчымасць сканцэнтравацца на філязофіі і літаратуры. Фрыдрых Ніцшэ валодаў найвялікшай сілай волі, ён здолеў выкарыстоўваць «беспакутныя» дні ў поўным аб'ёме, ствараючы свае працы. Ягонаму аўтарству належыць наступныя творы: «Пра карысць і заганнасць гісторыі для жыцця», «Артур Шапэнгаўэр як выхавальнік», «Сутоні ідалаў», «Так сказаў Заратуштра». Інтэнсіўная інтэктуальная праца канчаткова падарвала ягонае здарование, у філёзафа парушылася псыхіка, і ў 1889 г. Фрыдрых Ніцшэ патрапіў ў лякарню, дзе і памёр, праз 11 гадоў. «Я скончыў песьню, і застыў салодкі стон у маёй гартані».

26 жніўня 1925 г. Анры Пэтэн, французскі генэрал, быў прызначаны кіраўніком французскай арміі ў Мароку. У гэтай арабскай краіне, якая была калёніяй Францыі, у той час быў моцна развіты рух арабаў, якіх ваявалі супраць мэтраполіі. Ніякія заходы супраць паўстанцікаў руху не давалі рады. Анры Пэтэн — герой першай сусветнай вайны, здолеў усталяваць спакой у Мароку.

Алег Гардзенка

Україна мае падобныя праблемы

Ужо тро месяцы як я заходжу раз на тыдзень на Вашу старонку ў Інтэрнэце, каб пачыцца чарговы нумар газэты. Праз Сусьеветнае Павучынне чытаю па-польску *Wprost*, па-ангельску *The Times* і вас па-беларуску. Аказаеца, чытаць і пісаць па-беларуску вельмі проста, калі ведаеш расейскую і ўкраінскую мовы.

Спачатку я ўспрымаў карпіны жыцьця «пад Лукашэнкам» як нейкую экзотыку: чырвоная сцягі на савецкіх сьвятах, дэмантрацыі проці аўтарытарнага рэжыму. Аднак, калі прыглядзеца больш уважліва, дык Украіна мае падобныя праблемы. Нам таксама трэба змагацца за запраўдную незалежнасць, перадусім эканамічную. Пытаныне адраджэння мовы вельмі важлівае для нашай краіны, дзе шмат людзей карыстаецца расейскай альбо «суржыкам» (па-вашаму трасянкай).

Цераз Вашу старонку я знайшоў шмат цікавага ў беларускім Інтэрнэце. Чытаў часопіс *«Arche»*, аднак яго матар'ялы грузяца вельмі павольна, а часта ўвогуле «завісаюць». Хацелася б пабачыць часопіс у папяровым выглядзе. На «Беларускай Паліцы» знайшоў вялікія артыкулы пра мову, гісторыю. Найбольш цікаўлюся Вялікім Княствам Літоўскім: у цяперашніх украінскіх крыніцах яшчэ не далі ацэнкі гэтаму пэрыяду гісторыі, незразумела, што гэта была за дзяржава. Са свайго боку хачу парыць беларускім інтэрнэтыкам адрес часопіса, які добра піша пра жыцьцё ўкраіне – «Політика і Культура», або папросту *«PiK»*: www.pic.com.ua.

Зыгчу Вам посыпехаў на Ніве нацыянальнага адраджэння. Жыве Беларусь! Слава Украіні!

Ігар Булыга
(21 год, праграміст), Кіев

Стварэнне ўніверситету аб'яднае нацыю

Шмат у чым згодны з артыкулам сп.Дыніка наоконце ТБМаўскага праекту «Нацыянальны Ўніверситет», асабліва ў частцы перасыцярог пра тое, што ініцыятыву ў яго стварэнні можа перахапіць дзяржава. Ёсьць усе падставы чакаць, што ўсё атрымаецца «як заўжды». Беларуская нацыянальнасць ганае, паўпарціўшыся, вяртаецца да дзяржаўнага возу. Але ініцыятыўная група што б ні рабіла, якія б цуды мэнеджменту і грантгантынту ні дэмантравала, наўрад ці здоле падмяніць сабой паўнамаштабную грамадзянскую ініцыятыву. А нешта ня бачна, каб энтузіязм у беларускім грамадстве з нагоды стварэння БНУ віраваў. Дзякую тым, што паставіў подпісы пад пэтыцыяй у ягоную падтрымку, але наша дзяржава дужа добра навучылася накіроўваць энергію такіх подпісаў на глябальнае паяцленне. Ну, яшчэ тузи пэтыцыяй...

Стварэнне Нацыянальнага Ўніверситету магло бы стаць справай, якай аб'яднае нацыю. Хацелася б сказаць не «магло

б», а «мусіць», але хто каму што «мусіць» у эпоху троюму ліберальнага касмапалітызму?

Многія з нас «гуляюць у беларушчыну» крыху не ўсур'ёз, пакідаючи сёе-тое з душэўных і інтелектуальных высілкаў «на чорны дзень». Вядома, цяпер не дзесятніца тагодзьдзе. Калі што якое, дык хто за нас перагледзіць 500 каналаў спадарожнікаў ТВ, аблазіць увесе Інтэрнэт, зробіць татуіроўку ў салёне «Ў лісы»? Гэтак яно надзейней будзе – праз пасыльдоўны асабістый геданізм набліжаць поўную і непазыбжную перамогу Дзіўнага Новага Свету. Могта нам толькі падаецца, што Беларусь – адсталая краіна. На самой справе яна яшчэ якая перадавая. Но таму тутака ё не патрабныя ніякія нацыянальныя ўніверсітеты. Хлеб ё, *Pepsi* ё, вайны няма.

Колькі ў нашай краіне нацыянальна съядомых габрэяў ці пасыльдоўнікаў юдаізму? Прынамсі, дастаткова, каб мець свае, незалежныя ад нашай сацыялістычнай дзяржавы, школы, коледжы і ўніверсітеты. Наўрад ці съядомых беларусаў менш, чым габрэяў. А сярод іх, у сваю чаргу, напрыклад, нямана каталікоў. Але ці магчыма ўяўіць, каб, напрыклад, каталіцкі Касцёл у Беларусі выступіў ініцыятарам стварэння съвецкіх каталіцкіх навучальных установаў, аўтаномных ад дзяржавы? Наўрад ці. Галоўны дэфіцит – не дэфіцит фінансаў, але рэсурсу салідарнасці. Яе ніхто ні з якой Эўропы не прывяže, і ніякі правадыр ёй не навучыць. Чаму ў свой час косаўская альбанцы здолелі перажыць забарону свайго Прыштынскага ўніверситету сэрбскім ўладамі, стварыўши яго на наване ў падполі? Воіны барбары і галаварэзы, вядома! Цывлізаваныя ж народы, да якіх мы, бясспречна, належым, калі начальства камандуе «разысьціся!», цывлізвана разыходзіцца.

Чаму б усёй съядомай беларускай прэсе не ініцыяваць шырокую і доўгатэрміновую дыскусію пра тое, якім мусіць быць сапраўды нацыянальны беларускі ўніверсітэт? ТБМаўскай ініцыятыўнай групе трэба як мага часцей ладзіць сэмінары, канферэнцыі, апітаныні грамадзкай думкі. Прычым університет – гэта толькі надводная частка айсбергу праблемаў. Гутарку так ці інакш трэба весьці пра ўсю систэму адукцыі, якая б магла забясьпечыць выжыванне беларускай супольнасці незалежна ад таго, які рэжым усталяваўся ў дзяржаве. Напрыклад, чаму ТБМ, надаючы столікі ўвагі змаганню за колькасць беларускіх школаў, нібыта ё не заўажае, па якіх падручніках дзеці ў тых школах навучаюцца мовы й літаратуры? Тоэ, што выступае ў гэтых падручніках атрыбутам «беларускасці», здольнае толькі прышчапіць большасці гарадзкіх вучняў трывалую пагарду да свай краіны.

Ня можа быць, каб пасыльдоўніца і настойлівасць у змаганні за нацыянальны ўніверситет не далі плёну. Калі яго ўдасца стварыць, гэта будзе першай вялікай рэальнай перамогай пасыльна столікіх гадоў прыніжэння. А калі ня ўдасца, дык

наўрад ці беларуская нацыя (ці лепш сказаць – ініцыятыўная група па яе стварэнні?) здолее калісьці выкараскацца з «патэнцыйнай ямой».

Алесь Белы, Менск

і будзем жыць!

Адказваю на ліст Алесі Шэймановіч.

Перадусім трэба адзначыць, што ўсебеларускі звязд ўпрашоў па найгоршым варыянце, які толькі можа быць. Ды ё ці ўсебеларускі звязд? У нашай вёсачцы, у суседніх вёсках і нават у райцэнтрах ніхто нават не ведае, што быў такі звязд. Але сёняня я хачу закрануць іншую тэму. Шаноўная Алесь, я думаю, што аголенасць і сексуальная заклапочанасць – гэта не адно і тое ж.

Я маю прыгожае цела з вельмі добра акрэсленымі формамі (ці вабнотамі). Мне ўжо 42 гады, а выглядаю міаладзейшай за 30. Мае дачушкі выглядаючыя таксама добра. А за ўсім гэтым – карпатлівая праца. Цяжкая! Я мяркую, што цела катэгарычна ніяла песьціць. А вось пакуты яму неабходныя. Цяжкія пакуты – на мяжы магчымасцяў – выдатна загартоўваюць цела, іэрвы, розум. Вось наша сямейка пэрыядычна трывае такія выпрабаванані. Некалькі разоў робім выпрабаваны (цяжкія) цела на працягу 3-х дзён запар. Перадусім, ствараецца адпаведны псыхалічны настрой.

Увечары расправаемся. Адключаю электрычнасць (у хаце). На працягу 3-х дзён – поўная адмова ад дасягненняў цывілізацыі. Сыпім у клеці, якая перад пакутай ацяпляецца. Ложкі – даволі шурпатыя дошкі, пакладзенны гарызантальна. Іншыя пасыцельныя рэчы не выкарыстоўваюцца. Пад час пакуты (на працягу 3-х дзён запар) поўнасцю агалляемся – выпрабаваные целаў халодным паветрам, сънегам, ледзяною вадою. Раніца праучынаемся і робім руханку, абціраныне сънегам, купаныне ў рэчы і г.д., але тэрмін выпрабавананія працэдураў павялічаны. Першы дзень пакут – поўнае адмаленіне ад ужывання вады і ежы – выпрабаваные целаў голадам. Выконавем мэдытацыю ў лесе (у прыгожым месцы), купаныне ў сънезе. І выконавем дробныя гаспадарчыя працы. Балазе, у вёсцы зімою п'юць так, што ім не да нас. Тому можна абысьціся бяз вонраткі.

Другі дзень пакуты – амаль тое самае. Раніцай сънеданыне – кубак вады са студні і дзве скібкі хлеба. Абед – кубак вады і трэх скібкі хлеба. Вячера – кубак вады і скібачка хлеба. Трэція ноч у клеці – яшчэ адно выпрабаваныне. Ужо даволі халодна, бо яна два дні не ацяплялася. Затое целы выпрабаваюцца нават ноччу.

Трэці дзень пакуты – ізноў поўнае адмаленіне ад ужывання вады і ежы. Раніцаю робім вельмі інтэнсіўныя фізyczныя практикаванні і таксама ў сярэдзіне дня. І ўсё тое, што і ў першыя два дні.

Увечары пакута скончаная. Дарэчы, пад час выпрабаванняў пакутуюць целы, а душы, наадварот, знаходзяцца на

ўздыме. Выдатны псыхалічны настрой, усмешкі, жарты. Затое як добра мы выглядаєм. І ніякіх хваробаў.

Летам працы на вёсцы вельмі шмат. Але знаходзім час для ўдасканалення целаў. Зразумела, прад пакуты. Гэта спэцыяльныя практикаванні, якія выконваюцца ў крапіве, качаныне ў раге. Загартоўка гарачым сонцам. Пры гэтым інтэнсіўна выконваюцца ёгаўскія практикаванні і не ўжываецца вада. Спэцыяльныя практикаванні калі мурашніку. Выконваюцца ў ляжачым стане, у съпякотнае надвор'е. Мурашы абавязковыя бегаюць па целях, а гарачыя сонечныя промні ўзмацняюць пакуту. Пасыльня гэтае адчутне, што ён не пасыльняе.

Як вынікае з гэтага, даволі шмат часу наша сям'я праводзіць у аголеным стане. І дзе, шаноўная Алесь, ты ўбачыла тут сексуальную заклапочанасць? Ня ведаю, якія радасці прэзэнтуюць беларускі, якія пераспалі з ўсімі маладымі хлапцамі ў наўколы. А старшыня мясцовага калгасу, які мае 5 (пяць) пад'ём, які йдзе, як быццам бы зьнізу, усялякія гульні – за ніякіх якую важную справу. Насамрэч жа працы – мінім, раённыя Рады не атрымліваюць ад Цэнтру жаданае дапамогі, няма нават улётак, каб паклеіць іх да заняць старых людзей а прыংগনু নতুন মাধ্যমে।

Ня думаю, што сучасныя беларускі (мо лепш тубылькі?) будуть з павагаю ставіцца да традыцый іншых народаў. Як мясцовыя кіраўніцтва загадае, так і зробяць.

Таму лепш быць шэраю мышкаю. Калі я падам прозывішча і назуву вёску, дык ми зьядуць, загоняюць на псыхлякарню, дзе сапраўды зробяць вар'яткаю. Бо лад жыцьця нашай сям'і адрозніваецца ад жыцьця іншых народоў. Як мясцовыя кіраўніцтва загадае, так і зробяць.

А так наша сям'я абасоблена ад вёску. Былы хутар. Вёска патанула ў п'янстве, а мы жывём! І будзем жыць!

Ірэна Ікс, вёска Іграк

Ні Павал, ні Ляксей...

Месяц із гакам ужо, як адбываўся Сойм «Маладога Фронту», а ягоны розгалас усё не съіхае, у tym ліку ў Вашых старонках. Вельмі хочацца ўмашацца ў палеміку Севярынца – Шыдлоўскага, бо погляды, дэклараваны імі, зусім не адзінкавыя.

МФ і пасыльня съіходу «апазыцыйнага блёку» наставіць маналітнаю арганізацыю, і думка ягона гарадзенскага Руху: кожны любіць размусольваць наўконт стварэння нацыянальнае эліты з цвёрдым перакананнем, што толькі ён і такія, як ён, гэту эліту ў сабе ўласабляць. Куды ні зірні – падчаркніць міністры, дэпутаты, князі, дырэкторы... Вось толькі прыйсьці на канкрэтнае месца ды паспрабаваць нешта зрабіць на ім чамусыці мала хто хоча...

новіць нямалы адсотак. Сем із гэтых 15 бюлётэняў былі апушчаны ў вурны Кальварыйскую Радаю, старшынём якое я стаўся на Сойме.

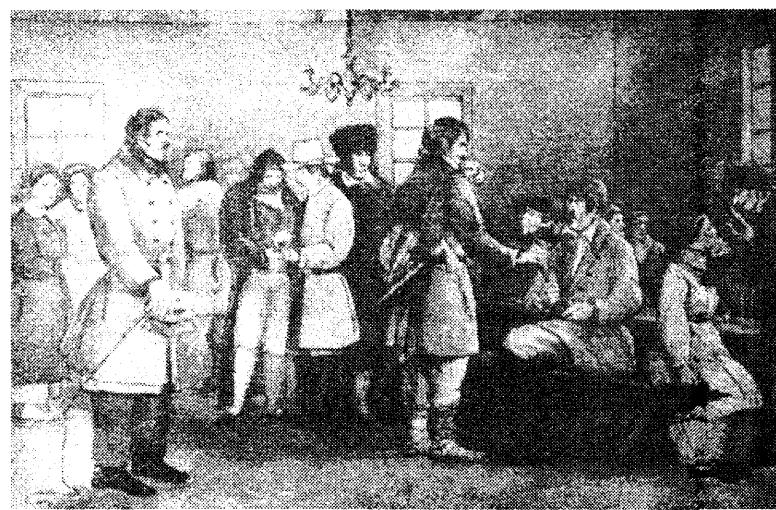
Зьяўшыся першым прыхільнікам менавіта гэтага чыну галасавання, чарговага разу пераконваюся, што не памыліўся, і «нашаніўскія» публікацыі на маладафронтайскую тэму толькі зацвердзілі мяне ў гэтай думцы.

Атрымаўшы перамогу на Сойме, Паша, як таго й чакалі, ірвануўся ў кар'ер. Выхваленне нейкімі надзвычайнімі посьпехамі, асаблівымі ролімі ды звышдуховасцю перахлынула ўсе берагі. На хвалі ўласнае запальчывасці ён распачаў рэкламную кампанію ў прэсе, мэтаю якое – надрукаваць у кожным незалежніцікі выданні па праграмным артыкуле. На прыкладзе «НН» я пабачыў, як лоўка ён падмяняе ў гэтых артыкулах паняткі ды выдае ўласнае гледзішча за агульнамаладафронтайскую. Прымусовая хрысьціянізацыя МФ, якая ўсім ужо праела мазгі, падаецца ім за нейкі духовы пад'ём, які йдзе, як быццам бы зьнізу, усялякія гульні – за ніякіх якую важную справу. Насамрэч жа працы – мінім, раённыя Рады не атрымліваюць ад Цэнтру жаданае дапамогі, няма нават улётак, каб паклеіць іх да заняць старых людзей а прыংগনু নতুন মাধ্যমে।

РЭСТАРАЦЫЯ «ДЗІКАЕ ПАЛЯВАНЬНЕ»

Працяг са старонкі 1

У нейкай кавярні аднойчы з сябрам вырашылі прапусціца па кілішку гарэлкі. Выдатна кавярня, у цэнтры Менску. І ўсё было, як чакалася, добра. І ежадобра, і гарэлка смачная. Да таго часу, калі афіцыянтка начала фарбаваць вусны. У залі. Яно б някепска, калі б было ў прывакзальным рэстаране. Цудоўная дзяўчынка, прыгожая. Але ж я не ў прывакзальному рэстаране прыйшоў. Абрэзіла мяне гэта. І я падказаў дзяўчынцы: «Калі гэта мы ў кавярні, у Эўропе, на грэба так рабіць». Дзяўчынка не зразу

Лісты ў рэдакцыю

Магазіншчыца

Сабакі ў мяне ніколі не было, таму праблемы «намордніка»-«напысьніка» хвалявалі на надта што. Але вось у краму заходжуся амаль кожны дзень, таму пытанне, як звадз жанчыну ці дзяўчыну, што стаіць за прылаўкам, час ад часу ўзынікае.

На першы погляд, канечне ж, прадаўшчыцай. «Прадаўшчыца» - некалькі разоў вымавіў усlyх. Не. Нешта на тое. Быццам гарачую бульбіну ўхапі і каўтаеш у роце. Прядавец? Але тут паўстане пытанне фэмінізациі мовы, як спрадліва зазначае сп. Уладзіслаў Гарбакі з Віцебску («НН» №30).

У бабулінай вёсцы, ды ў шмат іншых, дзе даводзілася бываць, ні «прадаўшчыцы», ні «прадаўца» ня ведалі. Кабету, якая працавала ў краме, звалі «магазіншчыца». І гэта правільна, як казаў некалі Міхаіл Сяргеевіч, бо апрач сваіх непасрэдных абавязкаў выконвала яна абавязкі загадчыцы, прыбіральшчыцы, грузчыцы (ці ўсё ж грузчык?), адным словам - магазіншчыца. Але ж, па-першое, гэта больш падыходзіць да вясковых крамаў (хадзі ў райцэнтрах перавезеныя з вёсак бабулі клічць магазіншчыцамі ўсіх працаўнікоў прылаўку), а па-другое, няма, здаецца, у нашай літаратурнай норме «магазыну», таму ѹ «магазіншчыцы» быць не павінна.

Есьць крамы. Дык - крамшчыца? Таксама неяк не па-людзку.

Гандлярка? Гэта больш для Камароўкі ды Ждановічаў падыходзіць.

Адказ, напэўна, недзе побач, на паверхні, але для чалавека, які яшчэ на стаў гаспадаром моўнай стыхіі, знайсці яго складана.

Вячка Васіленак, Менск

«Ф»

Дзякую «НН» за рубрыку «Мова-2000», якая вельмі патрэбная.

А пішу я пра літару і гук «ф».

мела і даволі ветліва сказала: «Ну і што. Какое вам дзела». Ня даў я сабе рады съцярпець гэтую абразу. Схапіў дзяўчынку за вуха (не ў літаральны сэнсе) і сказаў: «Дзяўчынка, якая найвышэйшая службовая асаба зараз прысутнічае ў кавярні!» На шчасце, уладальнік кавярні быў. І пайшлі мы з дзяўчынкай да ўладальніка. «Добра, — сказаў я яму, — калі Вы жадаецце зрабіць кабак з халдзеямі, дык гэта ў Вас атрымлівешацца добра. Але ж тады я памыліўся. Я думаў, што гэта файнай кавярні, недалёка ад майго дому, дзе можна ѹ кавы выпіць, і га-

рэлкі з добрым сябрам. Атрымліваецца што не, гэта кабак. Зьдзіўся ўладальнік: «Як так! Мая кавярня павінна быць найлепшай у Менску. Гэта не кабак, а кавярня!» Доўга паціскаў мне руку ўладальнік. Дзякаваў і запрашаў заходзіць яшча. Што я ѹ зрабіў праз некалькі тыдняў. Першае, што я спытаў: «Дзе ж прыгожая афіцыянтка? Ці нафарбавала сёняна яна свае вусны?» Сумна адказаў мне бармен: «Зволнілі Таню. Не ў маю зъмену было. Тут нейкі умнік беларускі хазяйн напліў пра яе. Куды яна пойдзе, бедная?» Я таксама пашкадаваў Таню. І сапраўды, куды яна пойдзе? З нафарбованымі вуснамі...

Аднойчы я ѹ сам азадачыў такога вось уладальніка кавярні. Кавярні зь беларускай называй і «прыкольным» мэню, дзе ўсе стрэлы называны цытатамі з «Дванаццаці краслаў» Ільфа І Петрова. «А Вы чыталі «Дзікае паліванье каралі Стака?» — запытаўся я. «Ну, хто ж у Беларусі не чытаў «Дзікае паліванье!» — быў ягоны адказ. Праз хвіліну ён зразумеў, да чаго я хілю. І тут яго панесла. «Чорт пабірай! Гэта ж які можна інтэр'ер адгрэхапц! Якой містыкі нагнап! Над кожным сталом — радавы партрэт! А афіцыянтка — пад персанажаў апрануту! Каб гэты, як яго... Філіпаў

граў, ага, Дубатоўк каб за мэтра быў. І карліка абвяззкова знайсці! Вось дык ідэя! Ну, дзякуй!»

Разгорнем Каараткевіча.

«Хутка на майм бліззе ляжаў вялізны гусь з брусынічным вароньнем, індывідная ножка зь яблыкамі, салёныя грыбы, дзясятак калдуноў, а з усіх бакоў толькі ѹ чутна было:

— А вось пампушкі з часнаком... А вось, пане, кавалачак шынажкі дзікае япрука, наперчаны, агнём гарыць. Памяццю маці заклінаючы — вазьміце... А вось пудоўная...

— Вось як у нас па-беларуску частуюць, — рагатаў гаспадар, пачавшы, што я зусім разгубіўся.

— Го! Старку польскую ведаеш, гарэлку ведаеш, хахлацкі спатыкач таксама, а нашага «трэс дзівінір» на ведаеш. Гэта, браце, па-літўску «тройчы дзеўзяць», гарэлка на дзвінцаі сямі травах. Мы ўсі сакрэт у літоўцаў выведалі стагодзьдзі таму. Зараз яе ѹ самі літоўцы забылі, а мы яшчэ памятаем. Пі на здароўчика, паслья я цябе стаўным мёдам пачастую.

— А гэта што? — спытаў я, торкаючы відэльцам на нешта ўсёна на талерцы.

— Каханенкі ты мой, гэта ласінныя губы ў падсаложаным воцапе. Еш, браце, сілкуюся. Гэта

стрэва для волатаў. Продкі нашы, зямля ім пухам, не дурныя былі. Еш, абвяззкова іх еш.

А праз хвіліну, забыўшыся, што рэкамэндаваў «губы», кричаў:

— Не, браце, ты ѹ мяне адсюль, не пакаштаваўши халодных пірагоў з гусінай пачонкай, ня пойдзеш. Антось, сюды!

Я пайшоў з кабачка, пакінуўшы ягонага гаспадара ў прыўзнятых настроі. Ён дарэмна мне дзякаваў. Ідэя не мяя. Ды ѹ ці новая яня? Ідэя фэрыгынага ператварэння нацыянальнага бэстэлера ў дэкарацыі рэстарана. Але, мусіць, я хутка я пакаштую тых ласініх губ. Ужо назаўтра таму гаспадару ідэя падасца занадта штурчай і нерэальнай. Штосьці не дазволіць яму пачаць першыя заходы да яе ажыццяўлення. Гэтае штосьці я мае ніякага дачынення ні да палітыкі сёньняшніх уладаў, ні да неспрыяльнага эканамічнага становішча. Гэтае штосьці аднае прыроды з нежаданым беларускага патрыёта гаварыць па-свойму па-за сваёю скрайнай хатую. Гэтае штосьці падобнае на прости рэцэнті казачна разбагацець. Настолькі прости, што ніяк ня верыцца. Гэтае штосьці выразней за ўсё паказвае, што нас няма. Няма «нацыі пад прыгнётам», калі яна ніяк ня хоча выкарыстоўваць свой адзіны прывілей.

чагрыновічу, што назва намусынік «жыве паўсюдна, дзе яшчэ не развучыліся гаварыць».

Т.ч., прапаную пакуль што і надалей карыстацца лексісмай «наморднік» і спадзявацца, што ѿ цягам часу адбудзеца спалучэнне зычных (як і ў словах міласэрны (сардечны), сэрца, Шміт, выязны (выяжджаць)).

Наконт раці.

Цалкам згодны з М.Раманоўскім. Гэтае лексісм фіксуецца і ў І.Насовіча (1870), і ў М.Байкова з С.Некрашэвічам (1926) і ў ТСБМ.

Гэтае слова са значэннем «аргумент, довада» уключылі ў «Старбеларускі лексыкан» (1997) М.Прыгодзіч і Г.Ціванова.

Дарэчы, у суседній польскай мове слова гасія мае некалькі значэнняў: 1) прычына, падстава: з jakie gasci? на якой падставе? 2) правата: ta ran gascie. Вы маеце рацію; 3) порцыя.

Зьміцер Дзятко, Менск

Клямар

Ёсьцека слова «клямар». Гэта прыстасоў, што запчапляе дзівэрэ. Дык можа «клямар» альбо «сабачы клямар». Таму што дзесьці я сустракаў «клямар» у якіясці запчэпкі для аркушаў паперы.

Прапановаў, мабыць, досыць. Дык справа спэцыялісту ўзважыць і прапанаваць нам колькі лепшых варыятаў.

Антон Усовіч, Менск

Некусач

Цалкам натуральна, калі ѿ мове існуюць запазычаныні, бо яны ўзбагачаюць мову, спрыяюць ейнаму лексычнаму развою. Але ѹ існуючай у Беларусі ў дадзены момант і на працягу апошніх 100 гадоў лінгвістычнай і палітычнай сityтаціі пранікненіе расейскай мовы ў беларускую адбываецца неабгрунтавана, часцяком гвалтоўна, запазычаныні робяцца інструментам русыфікацыі. Таму

Дарэчы, наколькі я памятаю, 25 сакавіка некусачоў на пысах сабакаў не было: у мяне яскрава адбіўся вобраз ратвэйлера, які рваў магутнымі сківіцамі дзяявочы заплечнік, а ягоныя гаспадары (якія, дарэчы, таксама былі без некусачоў, хаця, паводле праўлаў бясьпекі, мусіл быць з імі) абяцалі ўладальніцы заплечніка, што яна наступнай паспытае зубы «сябра чалавека».

Наталья Базылевіч, Менск

НАША ТЫСЯЧА ГАДОЙ

«Nasze tysiąc lat», J.Chmielewski, S.Janowicz, Białystok, 2000

Юрка Хмілеўскі (1963 г.н.), інжынер-электрык, заснавальнік і з 1992 г. рэдактар месячніка «Czasopis». Жыве ў Беластоку.

Сакрат Яновіч (1938 г.н.), тэхнік-электрык, таксама абсалвант паліяністыкі Варшаўскага Універсітэту.

Адзін з чатырох беларускіх літаратараў, што ўваходзяць у сучасную энцыклапедыю «Пісьменнікі свету». Аўтар больш за 60 кніг, выдадзеных ад Лёндану да Менску. Жыве ў Крынках.

Кнішка гэтая — не падручнік для пачаткоўцаў, аны храналягічны даведнік у літаратурнай форме для людзей адукаваных. Гэта дыялёг двух беларусаў пра тое, што яны называюць беларускім Лесам (разъдзел «Перад дарогай»); пра гісторыю Беларусі ў яе рэлраспектыве і перспэктыве, безумоўна, таксама праз прызму ўласнага досьведу, гісторыю тых жа Крынак як такога ж месца Гісторыі, як усе іншыя, («Малы Край з вялікай Гісторыяй»); па-трецяе, духове жыцьцё наших продкаў і нашае ўласнае («Съледам Місянераў»), якія толькі пра каталіцка-праваслаўны падзел, але і пра шляхі паразуменія, і, нарэшце, у апошнім разьдзеле («Слова — гэта ўсё») Сакрат Яновіч успамінае свой шлях ад пачаткоўца да майстра і разважае пра тэхналёгію літаратуры ўвогуле і яе месца ў просторы і часе ў прыватнасці.

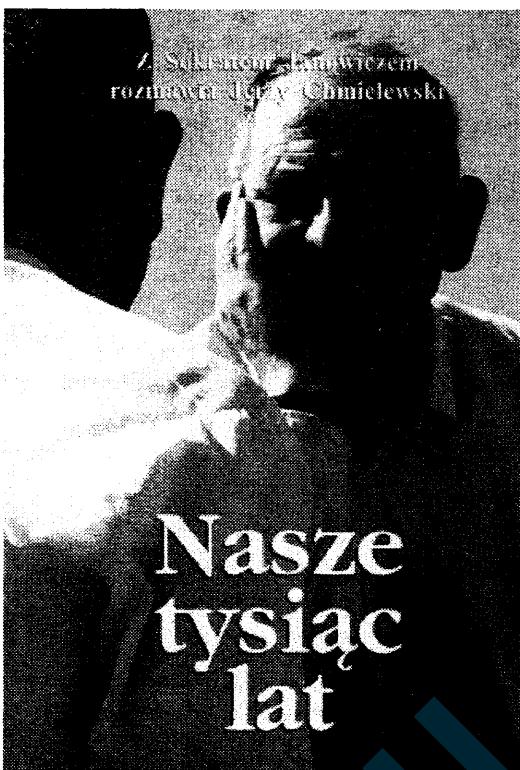
Рэцензія падобная да кулінарнай кнігі — ня корміць, а дражніць! Тому за абмежаваным месцам працягну лепш кавалкі з самой кнігі:

«Ніколі б я сам не дайшоў да Беларусі і беларускасці, калі бы не чытаў кнігі. Як сягоныня сустрэну такога, хто зь мяне дзівіцца і мной гідзіцца, то ведаю познаніе: гэта непісьменны — заўважу, што сягоныня непісьменны, ён жа добіл, здольны скончыць які заўгодна ўніверсітэт. Статус інтэлігента грунтуецца не на найлепшых дыплёмах, але на стылі жыцьця, яго бесперапынным разьвіццем, паглыбленым разважаньні, інтэлектуальным лідерстве ў навакольным грамадстве. Але гэта кніга для заходніх ўраліццаў, бо толькі там ёсьць інтэлектуалы, а хто такія інтэлігенты там ня ведаюць. Там няма інтэлігенцыі, бо даволі даўно

толькі частка папуляцыі мае тыя дыплёмы альбо да іх імкненца...»

«Прастачок ня мае маральна-грава да нацыянальнасці, бо трактуе яе з інструментальным цынізмам. Сіянізм такога стасунку — гэта напіханы страйнік. Тому любую асыміляцыйную лепш за ўсё робяць не шавіністы, але кавалак хлеба. Так вось!».

«Адны і другія (беларусы Рэспублікі Беларусь і Беласточчыны — А.Ч.) самаакрэсліваюцца як беларусы, хоць беларуская мова паміж імі выступае як нейкая сяяточная, нават літургічная, акадэмічная. А на кожны дзеень няма яе. Бо ня мова выказвае ўсё пачуцьцё нацыянальнасці, так

што ў нашым выпадку праста ёсьць распад аднае нацыі на дзве наяроўныя часткі — і пра нашу (беластоцкую — А.Ч.) тут ізаляцыю мы паволі ператвараемся ў адзін з малых народу Эўропы; некалькідзесяць тысячны... Сэрыбы і харваты маюць адну мову, але ня ёсьць адной нацыяй (дзеліць іх рэлігія). Швэйцарцы зусім ня маюць свае мовы, а карыстаюцца чатырма суседзкімі. Клясычны приклад — гэта аўстрыйцы, якіх ад немцаў дзеліць толькі гісторыя, часткова каталіцызм адносна на пратстанцкай часткі Нямеччыны. А хадзелі быць немцамі — бо Гітлер быў аўстрыйкам. І што? Нічога. Падобна будзе і з намі, праваслаўнымі беларусамі ў катэгарычна каталіцкай Польшчы... А хай нас хоць спольшчыц! Бо — ужо чуваць пра польскую беларускую літаратуру. Нядайна чытаў кніжку Кабатца «Навальніца над Палерма», дзе ня толькі сам аўтар акрэслівае сябе як беларуса, але яго польска-італьянская атаманія мае яго за беларуса (Эўгенію Кабатця, адзін з лепшых су-

часных празаікаў, што пішуць папольску. Родам з пад Ваўкавыску, па-беларуску ён і яго брат Віктар, мастак, графік і плястык, гаварыць сваю. Жыве Э.Кабатці у Вэнэцыі — А.Ч.) — а не за паліка!

«На Лукашэнку мы чамусьці звыкла глядзім як на русафіла, славянафіла, чалавека КГБ. Каб гэтак было на справе, то Рэспубліка Беларусь аж прасякалася б расейскімі структурамі. А таго няма — бо хто б тады быў сам Лукашэнка?! Горш за апошняга губэрнатора... Таму гэтага няма.

Безумоўна, Лукашэнку абыякавы і беларускі патрыятызм, што ясна відаць зь яго выказванняў пра мову з культурай, якую ён лічыць нічога ня вартай. Гэткі тыповы савецкі стыль... І тут мы даходзім да сутнасці ўсёя справы: у Лукашэнкі няма нацыянальнасці і адчуваўня радзімы. Трактаванье ж яго як зруїфіканага беларуса — яшчэ большая памылка. Можа, савецкі чалавек, «савок»? Таксама вялікая памылка. Той камунізм яму даўно не цікаў і нікуды не вядзе. Больш слушнае дэфініцыя Лукашэнкі як чалавека, гэта... чалавек **Імперыі**: у яго ўсё падпарадкована, нават ідэалёгія, асабістаму імкненню па прыступках наверх і неабходнасці там утрымадца. У яго проблемы з той РБ, бо ён глядзіць на яе, як на трамплин...

Расейцы заўжды ставіліся да Беларусі як да замежжа. Калісьці паспрабаваў зламаць тое славуты Мураёў, а таксама тэарэтык «западно-руссизма» прафэсар Каяловіч. Нічога ня выйшла! Паслья разбору (1772—1918 гады — А.Ч.)

нас не адрознівалі ад карэнай Польшчы, а калі на Беларусь пачаўся наплыў служыўага люду з Расеі, тыя адчувалі сябе чужымі; пры спробе калянізацыі «руssie помесчики» часта прадавалі набытыя маёнткі ды ехалі назад. Беларус для расейца — гэта цалкам іншы чалавек; іншы мэнтальна, сваім стаўленнем да жыцьця і съвету... У расейцах не крышталізаваліся засаджаныя ў нас — як перуном! — тыя рысы характару, як схільнасць і нават праць мець што-небудзь, як у той бабы; да зернітка зянінкі і будзе на пляцілікі! — у расейцаў няма нашай адданасці свайму кляну, сямейцы. Парадак і лад любой **дзяржавы**, у тым жа Рэспублікі Беларусі, — для беларуса гэта нешта лішнє, недзе збоку; толькі там важнае, дзе на яго штодзённыя клюпаты ўпłyвае. Няма ў беларуса ні культуру мундзіру, ні адданасці правадыру; расеец увесь, наадварот, як быццам нараджаецца служакам ды імпэрыялістам. Ноччу і днём будзе ганарыца сваёй велізарнасцю ды мілітарным патэнцыялам, нягледзячы на свой **жабрадак** штодзённыя побыт. І нельга мець гэта за аномалію ці хваробу сярод нашых братоў-маскалёў! Наадварот — гэта пра паводзіць сябе **ты з чатырох** трацінаў усяго чалавецтва.

Вось у такім віры круціца прэзыдэнт Аляксандар Лукашэнка. У такім Краі, дзе — сацыялісты — толькі адзін з трох сярднестатычных абыяцељаў хадзеў бы інтэграцыі з Москвой; больш такіх ахвотных, натуральна, з Падняпроў, бо ўсходнія землі сапраўды адчуваюць праўз вякі яе ўплыў амаль непасрэдна.

А тая прахалода, зь якой Москва ў сваю чаргу ставіцца да інтэграцыйных працэсаў, мае таксама простую, але найважнейшую прычыну: **бугальтэрыя**, калькуляцыя. Зь вялікім намаганьнем трymаючыся на нагах, сягонняшняя Расея — бюджет ня больш дзесяці адсотак амэрыканскіх

што ў Полацку дзе ёцца

Бібліятэка ў файлах

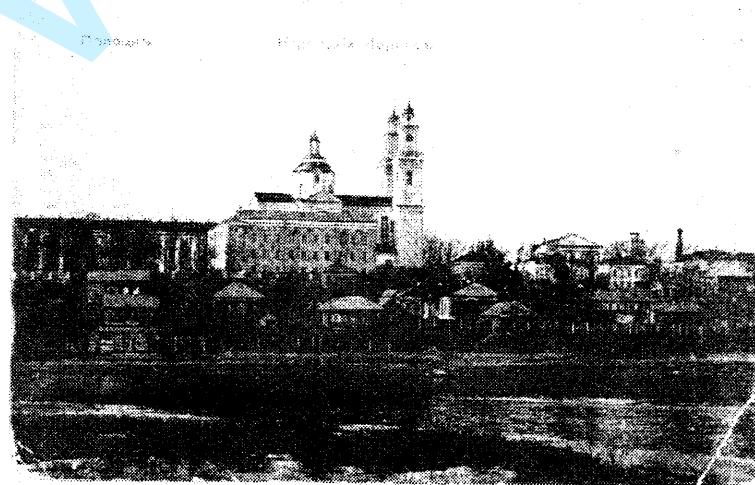
На выставе ТБМ звязаліся нетрывіальная экспанаты — дыскеты з тэкстамі беларускіх кніг. Адна высокая касная Verbatim 3"5 дыскета змяшчае ў сярэднім 10-20 кніг (5-6 МВ) ці калі 2000 старонак. Большасць са зъмешчаных на дыскеце выданняў — рэдкія і недаступныя ў продажы. У першай зборцы — «Адvezem шляхам» Ігната Абдзіраловича, «Песьня пра збор» Міколы Гусоўскага, кнігі С.Адамовіча, А.Бельскага, С.Брагі, С.Дзедзіча, Г.Дзербінай, М.Ермаловіча, Ул.Караткевіча, Л.Лыча, Г.Сагановіча, К.Тарасава, П.Урбана, М.Хаўстовіча, С.Хмары, Я.Юхо, а таксама зборнікі. Неўзабаве зъявіцца і дыскеты з гукам. Кожны тыдзень выстава будзе папяўніца новаю зборкай.

A.K.

Таямніцы падмуркаў

У ліпені на тэрыторыі палацкага Езуіцкага калегіуму адбыліся археалягічныя раскопкі. Капалі студэнты Полацкага ўніверсітэту. Кіравалі даследаваныямі выкладчыкі ПДУ Дзяніс Дук і менскі археолаг Сяргей Тарасаў. Гісторыкаў цікавілі будаўнічыя таямніцы езуітаў, якія здолелі ўзвесці мураваныя будынкі на балацянай мясцовасці, прычым да сёньняшняга дня вільгачыня здолела пашкодзіць муры. Археолагі даследавалі сцымту падмуркаў. На каштоўныя знаходкі навукоўцы не разылічвалі — археалягічныя пласты былі значна пашкоджаны пад час будаўніцтва, але пазнанія матар'ялам ўжо ўспышылі. Фрагмент шклянога бранзалета XII ст., узоры кафлі і аскепкі керамічнага посуду XIII-XVI ст.

Васіль Кроква

БЕЛАРУСКАЯ КУЛЬТУРА ЧАКАЕ СВАЙГО

Ад беларускіх мастакоў, што працуяць на парыскіх галерэй-чыкаў, трэх гады таму я пачуў рэзка зъмяншаецца попыт, і кошты на «тавар» яшчэ больш падаюць. Як на біржы з капштоўнымі паперамі. У выніку — крах для мастака!

Мне здаецца, што беларуская культура і ў тым ліку літаратура (напэўна, у першую чаргу) перажылі апошнімі гадамі інфляцыйную падобнага кшталту, нават гіперинфляцыйную. Ужываю эканамічны тэрмін, бо чуем яго з мас-мэдыйяў штодзённе і, здаецца, ён стаўся познім знакам (тайдром) нашага часу. У падобнай справе словам не дапаможаш. Колькі б Зaborau ні даваў інтэрвію і не тлумачыў, што зъменшыў кошты, бо жыцьцё бесъперапынку патрабуе грошай — утрымоўваць вялікую мастэрню, самому жыцьцю і г.д., колькі б ні пераконваў — ад таго, што зъменшыў, ён жа на стаў горшым, колькі б ні тлумачыў і не шукай спагады, гэтыя апраўданні-плачы яму нічым бы не дапамаглі. Значыць, трэба шукадзь іншых шляхоў, магчымасцяў, ствараць іншую парадыгму. Но ніхто ня

хоча губляць сваіх грошай. Ёсьць правілы гульні ў вялікім арт-бізнесе, і будзе ласкавы іх прытрымлівацца. Сапрэдны мастак як бы не належыць сам сабе. Ён — частка таго міту, што стварае і стварае штохвіліны. Калі гэты мітэрспектабельны, сур'ёзны, заможны урэшце-рэшт, які паважаюць усе і паўсяль, каб на зынік ён як вада ў пясок, падтрымлівае яго да канца, мацуй у сонечны дзень і залеву. Праўда, гісторыі вядомая безыліч мітаў, пабудаваных на пэрманэнтных папойках-пагулянках. Але, як съведчыць гісторыя, ніколі падобныя міты не былі з карысцю скарыстаны іх стваральнікамі.

Сёняння нам патрэбныя стваральніны, трывалыя, канкурэнтадольныя міты. Каб застацца.

Шмат маіх знаёмых, далёкіх ад мастацтва, з пасьмешкай казалі мне, маўляю, ведаю я вашых пісьменнікаў, вартыя жалю людзі. І апавядаюць якія-небудзь падрабязы на сцяне з пісьменнікамі, якім былі съведкамі. Беларускі пісьменнікі катастрофічна

Наша Ніва [34] 21.08.2000

11

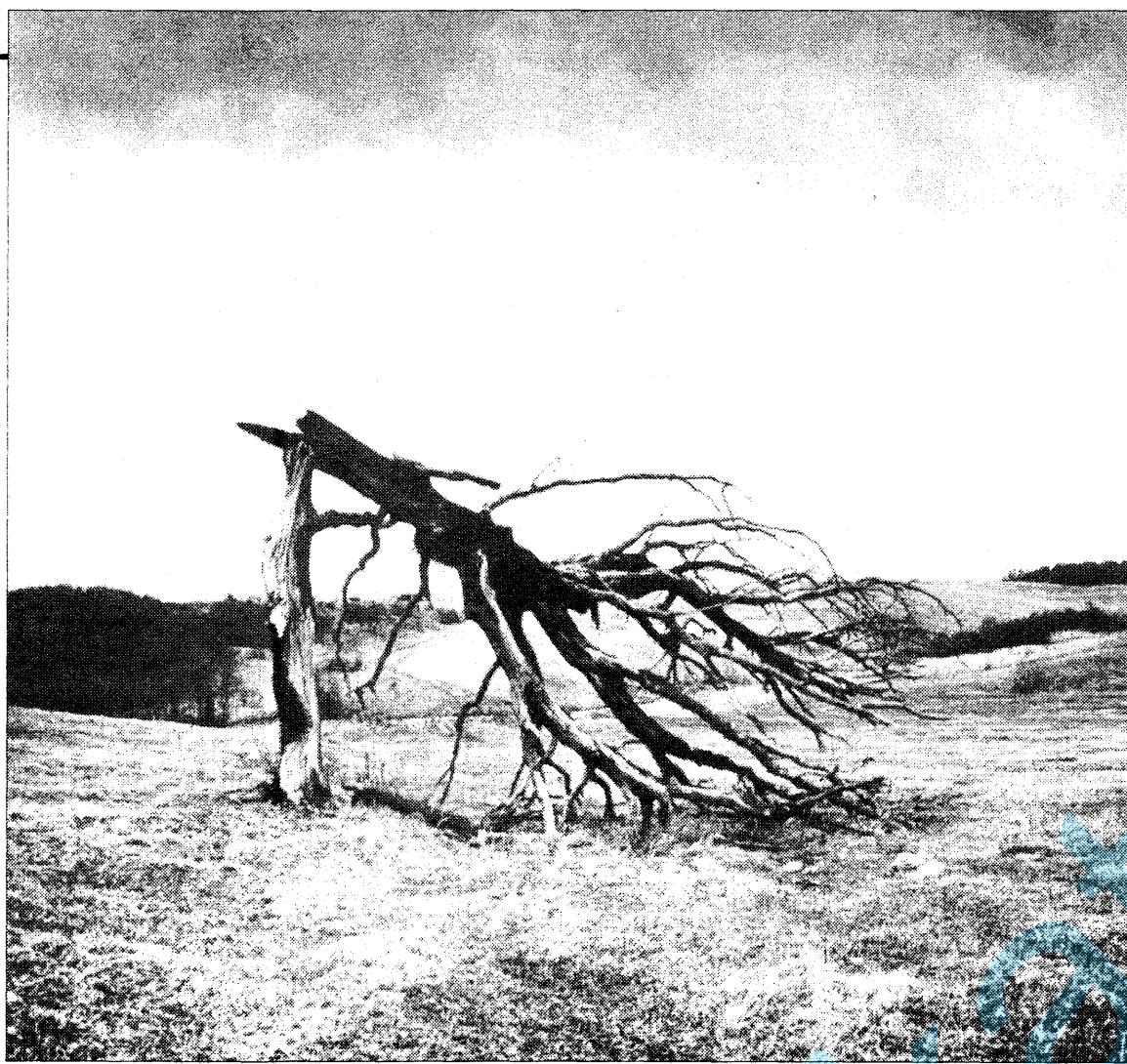
кага (цяпер эканамісты пляткуюць, што бюджет Рэспублікі прыблізна роўны бюджету аднаго Лёндану — А.Ч.) — павінна была б узяць на плечы яшчэ слабы беларускі бюджет. Гэтага ўжо нельга вытрымаць — расейская гаспадарка праста ўпала б на зямлю, душачы пры ўпадку ніжэйшую беларускую... Вось вам і ўесь сакрэт «мудрых галоваў» на Крамлі».

III

«Найболыш ясная характеристыка рэлігійнай канфрантацыі ў Беларусі ад часоў постсяяднявіча — гэта не перайманье ўлады ў Беларусі дзеля яе разъвіцця, але захоп як **калёніі**. Гэта нястомнай барацьба за калёнію паміж Польшчай і Расей (катализмам і праваслаўем — А.Ч.), у якой беларусы ня толькі ня бралі і не бяруць удзелу, але наадварот — **адпіханыя** ад такога ўдзелу — бо іначай такі ўдзел праявіць іх **самастойны** фактар. І гэты знак адбіты ад Сяднявіча да сягоння: простаму беларусу абыякавая тая РБ з той прычыны, што і **любая** ўлада, бо тая ўлада далёкая ад народу. Паказальны жарт: Рэспубліка Беларусь цалкам незалежная толькі ад беларускага народу...».

«У Рэспубліцы Беларусь па-пульці каталіцкага паходжання каля двух мільёнаў, з чаго да польскасасці прызнаецца чатырыста тысячаў. Праўда, гэта вельмі адносныя звесткі — трэба зважаць на моцную атэізацыю грамадства, а таксама хісткую са-масъвадомасць у той жа польскай меншасці (як у беларускай меншасці ў Польшчы)... Але ўспамінаю сваю размову ў Лёндане зь біскупам Чаславам Сіловічам, Апостальскім Візытарам для беларусаў-каталікоў на Чужыне. Будучы калісь у Польшчы, сустрэўся ён з самім прымасам кардыналам Вышынскім (траці чалавек у сяядомасці сягоныняшняга сядняння паляка пасля Яна Паўла II і Юзэфа Пілсудзкага — А.Ч.) і напрасіў яго пра пачатак беларускай імшы ў асобных касцёлах на Беласточчыне. І пачуў у адказ: а мы палянізавалі і будзем палянізаваць!»

У цяперашній РБ такая палітыка выглядае нерэальнай хоць бы з прычыны слабосенькага ва-

лодання каталікамі польскай мовы ды малюсенькага яе пашырэння. І калі касцёл у Беларусі хацеў бы крыху адрасціць страчане, дык павінен быў бы перайсці на беларускую мову — менавіта на беларускую. А не расейскую. Бо расейскую мову вернікі ўспрынілі б як прынцыпавую саступку расейскаму праваслаўю (блытаюць расейскую мову з царкоўнаславянскай). І мае нешта парадаксальнае! Польскі каталіцызм у Беларусі, здаўна варожы ўсіму беларускаму, каб выжыць, мае сам перабірацца на апірышча беларускасасці. На польскасасці ён ня выжыве — бо тых палякаў тут меншасць з кожным годам (як нас там). Але любая экспансія вымагае кампрамісу і глыбокай тактыкі. І тут банальная выбар: альбо **месьці два мільёны каталікоў**... альбо сто тысячаў палякаў!»

IV

«Не скажу, што я — як літаратур — не стараюся пра розгалас пра сябе. Стараюся. Кожны аўтар

так робіць — а хто ня робіць, той хлусіць, у сціплага гулія. Лічыцца якасць. Но кожнага пахвалиць, але ня кожнага «купіць». Чытача з вуліцы прасціц завабіць нечым папулярным — крымінал, парнографія, слоўны выкрутасы. Бо той чытач заўжды пачатковец у літаратуре, рэдка мае нюх і слых на смак слова. З тым троху так, як з музыкай. Присутніць каля літаратуры (не ў літаратуре!) таксама вымагае пэўны падрыхтоўкі; прынамсі, адпаведнага культурнага ўзроўню. Мілан неяк падзяліцца з аўтарамі, што цікаўляюцца і добрая книга заўжды... нудная. Такую не пачытаеш у вагоне ці ў аўтобусе.

Вартасць літаратуры мяніе і пераменяе Сладар Час. На маіх вачох выбухвалі, як зоркі, і гасці ўжо шматлікія кар'еры. Божа мой, калісці сам падпісваў за дзень на пару соцені асобнікаў свае «Bialoruš. Bialoruš...» — міла выглядала...

Літаратур тым адрозніваецца ад журналіста, што аналізуе ня факты пра чалавека, але самога чалавека. Чым сувязічнейшая тэма,

тym лепш журналісту, але тым горш літаратору. Літаратура ўжо паводле свайго месца прыроджана — заўсёды спазыянецца за тым жыццём, бо як толькі дагоніць ці апярэдзіць яго, дык гэта ўжо не літаратура...

Мой вісковы народ — безь нікага сумневу! — тую родную мову сам у пясок закопвае, бо так і мае рабіць варварскі люд у матэрыяльнай нястачы і галечы. Натуральна — нядобра мне з таго, смутна. Але сама беларуская літаратура, калі паціху дажылася да кандыдата на Нобелеўскай прэміі, то ўжо нідае не падзенецца. Гісторыя ня ведае такоі літаратуры, якая б прапала. Хай бы сабе пропала яе этнічна-моўная база. Bo — scripta manet, як казалі яшчэ ў Рыме. А дзе самі рымляне? Ды што там! Грэкі выжылі, а тая элінскія мова для сягоныняшніх грэкаў ўжо памні лес...

Калісці, на пачатку літаратурнай кар'еры, съвята верыў я ў сілу пісанага і друкаванага Слова. Цяпер ведаю, што была яна замалая. Літаратура мала каго абыходзіць — што тут, што ў Эў-

БАЛЬЦАРОВІЧА

зъменшылі кошты свайго гонару. У выніку — імгненна ўсю беларускую літаратуру захліснула хвала стравенінай, разбуранай інфляцыі. І справа не ў грашах — колькі каштуюць беларускія кнігі. Справа ня ў колькасці выдаваных кніг. Ня ўсё ацэніваецца грашым. Справа ў страсте грамадзкай павагі.

За што ўрэшце паважаць? За ныцыцё ў друку? За галечу і нэнду? За няздольнасць зрабіць нешта ўласным высілкам? За варажнечу міжсобку? За наўменне падтрымаць сапраўднае, вартае? За нехаданьне шукаць іншых шляхоў і магчымасцяў?

Узгадайма, нават у самыя цяжкія гады, калі сапраўды не было чаго есці, беларуская інтэлігенцыя — Ластоўскі, Луцкевіч, Смодліч etc — не выходзілі на вуліцу без ахайнага гарнітуру, чыстай кашулі, гальштука і капелюша. Гэтыя людзі разумелі сваю місію.

Лепшы мэтад барацьбы з інфляцыяй — шокавая тэрапія. Беларуская культура чакае свайго Бальцэроя.

Алесь Аркуш

НОВЫЯ КНІГІ, дасланныя ў РЭДАКЦІЮ

Weissrussland und Deutschland. Geistes- und Kulturbeziehungen zwischen 1914 und 1941. Band 1: *Bibliografie* / von Uladzimir Sakalouski. — Кёльн, Ваймар, Багліяў, 2000. — 320 с. ISBN 3-412-11299-2

Гэтая кніга, выдадзеная ў Нямеччыне, распачынае шматомнік пра гісторию нямецка-беларускіх дачыненій у 1914—1941 г. Першы выпуск цалкам бібліографічны.

Уладзімер Сакалоўскі. Бібліографічны даведнік да 70-х угодкі з дня нараджэння / Аўтары-складальнікі У. Калаткоў, У. Ляхоўскі. — Менск: Беларускі інстытут Цэнтральнай і ўсходняй Эўропы, 2000.

Население Республики Беларусь: Итоги переписи населения Республики Беларусь 1999 года. Статистический сборник. — Минск: Міністэрства статыстыкі й аналізу Рэспублікі Беларусь, 2000. — 196 с. — Наклад 230 ас. ISBN 985-6385-59-8

У зборніку сабраныя звесткі пра жыцця краіны, пададзеныя ў дзвіюх мовах — па-расейску і па-ангельску. Адна з дзяржаўных моваў — беларуская — зноў прайгравае дзяржаўнай структурай. З гэтаю нагоды статыстычны зборнік нагадвае выданыя замежнае краіны — для тамтых што туцьшых. Вартасць гэтага выдання ня толькі ў зъмешчанай інфармацыі, але і ў способе ёйнага падавання — у кнізе шматкаляровых схем і табліц.

Республіка Беларусь у цифрах: Краткі статистычны сборник. — Менск: Міністэрства статыстыкі й аналізу Рэспублікі Беларусь, 2000. — 450 с. — Наклад 330 ас. ISBN 985-6385-58-X

В. Скаакун. Мяне вецер шукае: Вершы. — Менск: Беларускі кнігазбор, 2000. — 64 с. — Наклад 200 ас. ISBN 985-6318-69-6

Ад «тутайшасці» да нацыянальнае дзяржаўнасці. — Менск, 1999. — 254 с.

Прадстаўленыя погляды грамадзкіх дзеячоў (Станіслаў Шушкевіч, Алег Трусавадынш.) на працэс трансформацыі беларускага грамадзтва з «тутайшых» у цывілізаваную эўрапейскую нацыю. Кніга пераложена разама, што, нажаль, не адказваюць на галоўнае пытанье: калі закончыцца пераходны перыяд і беларусы вылезуць з шкury «тутайшасці»?

Традыцыйная беларуская дзяржаўнасць: Зборнік артыкулаў на падставе навукова-практычнае канферэнцыі «Традыцыя беларуское дзяржаўнасць» (27 — 28 лістапада 1999 г., Гомель). — Гомель: Моладзевы культурніцка-асветніцкі цэнтар «Фрэйт», 2000. — 130 с.: іл. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-07-0359-8

Сваё бачанье стаўленыя іutrvalenya беларуское дзяржаўнасці на прадзагу вякоў і асаўлавіў XX ст. выказываюць на бачынках зборніка гомельскія гісторыкі й думаныкі. Кніга цікавая як адметны, іншы погляд на падзеі ўкраіне ў часе ўчасты ў патрыятызму», як зацемлены ў анатацыі да кнігі.

А. Чэмэр. Выбраныя Богам. — Вільня, 1999. — 224 с., іл. — Наклад 1000 ас. ISBN 9986-749-06-9

Кніга пра славутага беларускага наўкоўцу Барыску Кіта. Выданыя багатае на ілюстрацыі й дакументы.

А. Чэмэр. Сяргей Хмара. — Вільня, 1998. — 152 с., іл. — Наклад 1000 ас. ISBN 9986-749-05-0

Сяргей Хмара — гэта чалавек, які цягам сарака двух гадоў выдаваў за ажыянам на ўласныя сродкі газету «Беларускі голос».

Л. Бальцэрович. Капітальні. Сацыялізм. Трансформацыя / Пераклад з англійскай мовы В. Старавойтавай, С. Сіноты, Я. Мадзілевай. — Менск: Лекцыя, 2000. — 344 с. — Наклад 1950 ас. ISBN 985-6305-31-4

У кнізе бакы польскіх эканамічных реформаў Лешка Бальцэровича чытач маг-

чыма адшукае адказ на пытаньне: чаму ў Беларусі не атрымаўся пераход да рынку, як у некаторых наших суседзяў? Кніга будзе карысная студэнтам-еканомістам.

З. Дубінін. Дз. Дубініна. Мая родная старонка: Дамаможні для педагогаў дашкольных установаў. — Менск: Польмія, 2000. — 120 с.: іл. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-07-0359-8

На падставе звестак пра звычай, абарыды ў побыту беларускага народа аўтары падрыхтаваюць дашкольным установам у духу «патрыятызму», як зацемлены ў анатацыі да кнігі.

І. Сідарук. Квадратная варона: Аповеды. — Полацак — Гродна — Кобрынъ: Выдавецкая суполка «Полацкая ліда», 2000. — 120 с. — Наклад 200 ас. — (Проза пераходнага перыяду)

Падтрыманыя грамадзянскія супольнасці ў Беларусі: Даведнік грантадаўціў / Складальнік Л. Бузук; Пераклад з англійскай мовы Л. Бузук. — Менск, 2000. — 134 с. — Наклад 500 ас. — (Наклад 2000 ас. ISBN 985-01-0346-9)

Гэта ўжо трэцяе выданье альбому пра Нясвіж (першы выйшаў 1995 г.) — найлепшага з усіх выдадзеных калі-колькічы альбомаў пра беларускія гарады. Да таго ж, кашто ўжо зусім няматыя пагатыўныя тысыны рублёў за пасютоні ѹпісціці ў тэкст у беларускай, польскай і ангельскай мовах.

М. Башлакоў. Матчыны грыбы перарабітоў: Вершы. — Менск: Ураджай, 2000. — 86 с. — Наклад 2000 ас. ISBN 985-04-0351-9

Х. Гурыновіч. Запрашоў пад доўгі: Кніга лірыкі. — Менск: Мастацкая літаратура, 2000. — 367 с. — Наклад 1200 ас. ISBN 985-02-0419-2

Сталасць думкі, маладосьць душы: Зборнік пазізіў / Рэдактар-укладальнік М. Матліцкі; Прадмова А. Марціновіча. — Менск: Мастацкая літаратура, 2000. — 350 с., іл. — (Школьная бібліятэка). — Наклад 25822 ас. ISBN 985-02-0060-X

У книгу ўвайшлі выбраныя творы Максіма Лужаніна, Сяргея Граховскага, Анатоля Вярціцкага, Эмілія Марозава.

І. Капыловіч. Лісты з далёкае чужыны: Аповесці, апавяданні / Для старэйшага школнага веку. — Менск: Універсытэцкае, 2000. — 383 с. — (Школьная бібліятэка). — Наклад 20000 ас. ISBN 885-09-0364-

